

Na osnovu člana 7. Stav 1. Statuta Nacionalnog saveta Srba Slovenije (u daljem tekstu: NSSS), Skupština NSSS je nakon detaljnog razmatranja u zainteresovanim srpskim društvima, registrovanim u Republici Sloveniji i institucijama Republike Srbije, Republike Srpske i Republike Slovenije, dana 6.12.2017. godine usvojila

STRATEGIJU

za očuvanje kulturnog i nacionalnog identiteta srpske zajednice u Sloveniji i unapređenje odnosa između srpske zajednice i institucija Republike Slovenije i institucija Republike Srbije i Republike Srpske (u daljem tekstu: Strategija)

I. UVOD

Nakon 27 godina od nezavisnosti Republike Slovenije, u kojoj srpski narod slobodno ostvaruje sva prava koja po pozitivnim propisima pripadaju građanima Republike Slovenije i u političkom, ekonomskom i svakom drugom pogledu doprinosi blagostanju Republike Slovenije, sazrela je svest da je za očuvanje kulturnog i nacionalnog identiteta srpske zajednice u Sloveniji i uređenje odnosa između srpske zajednice i institucija Republike Slovenije i Republike Srbije odnosno Republike Srpske, neophodno usvojiti Strategiju, koja treba da služi kao ključni dokument pomoću koga će se određivati pravac delovanja za očuvanje i jačanje odnosa srpske zajednice sa institucijama domicilne države, ali i očuvanja i unapređenja odnosa srpske zajednice sa institucijama Republike Srbije odnosno Republike Srpske.

U poslednjih nekoliko godina sve je veći broj srpskih kulturnih i drugih društava registrovanih u Republici Sloveniji koja počinju istinski da se brinu o stvarnom i pravnom položaju svoje zajednice i prepoznaju da je nerešeno statusno pitanje osnovni problem za očuvanje srpskog identiteta u Republici Sloveniji. Takođe je nesporna činjenica da srpska kulturna i druga društva nemaju nikakav strateški dokument kojim bi se određivao pravac delovanja s ciljem očuvanja nacionalnog identiteta i unapređenja sveukupnih odnosa.

Usvajanjem ove Strategije realizuje se namera i osnovni cilj NSSS da se objedine sve stvaralačke snage srpskog naroda u Republici Sloveniji u cilju stvaranja boljih uslova za očuvanje i razvoj srpske zajednice, pre svega rešavanjem statusnog pitanja, ali i pitanja političkog delovanja, kulturne i umetničke saradnje, prosvetne, obrazovne i naučne saradnje, ekonomskih odnosa i privredne saradnje, pitanja otvaranja virtuelnih i drugih medija za srpsku zajednicu, pitanja nacionalnog dualiteta, kao i davanje većeg značaja humanitarnim pitanjima. Pored toga cilj ove Strategije je da usmerava institucije matične države odnosno Republike Srpske u pravcu jačanja srpske zajednice u Sloveniji, kao i stvaranje mogućnosti da srpska zajednica bude od pomoći Srbiji i Republici Srpskoj na području unutrašnje i spoljne politike, ali i ekonomskog razvoja i prosperiteta obeju zemalja.

Imajući u vidu da je u Republici Sloveniji po poslednjem popisu (2002. godine) bilo 38.964 stanovnika koji su se izjasnili za srpsku nacionalnu pripadnost, i uz osnovanu pretpostavku da je taj broj znatno veći, kao i prema kriterijumu maternjeg jezika (srpskog ili srpsko-hrvatskog) dostiže nešto više od 65.000 Srba u Sloveniji, u Strategiji se naglašava potreba za očuvanjem srpskog nacionalnog i kulturnog identiteta. Srbi kao druga najbrojnija etnička grupa u Sloveniji, koja zahvaljujući velikom broju intelektualaca, stručnjaka i kulturnih radnika značajno doprinosi društvenom, kulturnom i ekonomskom životu u Sloveniji, treba da se izbori za svoj vidniji položaj u slovenačkom društvu. Srpska zajednica u Sloveniji je jedna od većih srpskih zajednica u zemljama regiona, koja nije u dovoljnoj meri prepoznata niti od strane domicilne države, niti od strane Republike Srbije odnosno Republike Srpske. Ona u apsolutnom smislu nije velika kao što su srpske zajednice u Austriji, Nemačkoj ili Francuskoj, ali je ipak brojnija od srpske zajednice u Rumuniji, Slovačkoj, Mađarskoj ili Makedoniji. U svakom pogledu srpska zajednica u Sloveniji može da bude veoma značajna kada je u pitanju unapređenje međusobnog odnosa između domicilne i matične države i dva naroda, koja su međusobno upućena jedan na drugi, i koji nikada u istoriji nisu imali većih međusobnih nesporazuma.

Odnos Republike Srbije prema Srbima u regionu, što znači i prema Srbima u Sloveniji, zasnovan je na članu 13. Ustava Republike Srbije, prema kome Republika Srbija štiti prava i interese svojih državljana u inostranstvu i razvija i unapređuje odnose Srba koji žive u inostranstvu sa matičnom državom. Srbi izvan matične države Srbije očekuju zaštitu i institucionalnu potporu matične države, bez obzira da li su njeni državljani ili državljani neke druge države, nastale na teritoriji nekadašnje SFRJ ili žive i rade u rasejanju.

Ovom Strategijom NSSS nastoji da podseti institucije domicilne i matične države, ali i institucije Republike Srpske na potrebu stvaranja adekvatnih materijalnih, socijalnih i političkih uslova za uspešan razvoj i očuvanje srpskog jezika i ćirilskog pisma, kulture i etničkog identiteta naših sunarodnjaka koji žive i rade u Republici Sloveniji. Takođe, u Strategiji su opredeljene one mere i aktivnosti, koje treba da realizuju institucije Srbije i Republike Srpske s ciljem očuvanja i unapređenja društvenog, ekonomskog i kulturnog statusa Srba u Sloveniji.

II. OPŠTA ANALIZA STANJA

1. Srbi u Republici Sloveniji

U Sloveniji mnogi postavljaju pitanje da li su Srbi u Sloveniji autohtoni narod i da li im po svojoj brojnosti i prisutnosti na ovim prostorima pripada status nacionalne manjine. Na osnovu podataka iz dosadašnjih popisa stanovništva, Srbi u Sloveniji žive nekoliko stoleća i u skladu sa tim kriterijumom bi im mogao pripasti status nacionalne manjine. U donjim tabelama prikazujemo nekoliko važnih podataka o nacionalnoj strukturi stanovništva u Republici Sloveniji i to po popisu od 1961. godine do 2002. godine, kada je bio poslednji popis u kome su se stanovnici Slovenije mogli izjasniti po nacionalnoj pripadnosti. Popis u 2011. godini nije bio izveden na tradicionalan način.

Upotrebljeni su podaci iz registra stanovništva kojim upravljaju organi nadležni za unutrašnje poslove odnosno matične evidencije. Zbog toga, podaci iz 2011. godine ne prikazuju stvarno stanje pripadnosti nacionalnim zajednicama.

Tabela: Zvanični podaci iz Republičkog zavoda za statistiku

\ God	1961		1971		1981		1991		2002	
Narod	broj	%	broj	%	broj	%	broj	%	broj	%
Slovenci	1.522.248	95,65	1.578.963	94,04	1.668.623	90,77	1.689.657	88,31	1.631.363	83,06
Srbi	13.609	0,86	20.209	1,2	41.695	2,27	47.401	2,48	38.964	1,98
Hrvati	31.429	1,97	41.556	2,47	53.882	2,93	52.876	2,76	35.642	1,81
Bošnjaci	...	...	...	...	...	...	...	...	21.542	1,1
Muslimani	465	0,03	3.197	0,19	13.339	0,73	26.577	1,39	10.467	0,53
Makedonci	1.009	0,06	1.572	0,09	3.227	0,18	4.371	0,23	3.972	0,2
Crnogorci	1.384	0,09	1.950	0,12	3.175	0,17	4.339	0,23	2.667	0,14
Italijani	3.072	0,19	2.987	0,18	2.138	0,12	2.959	0,15	2.258	0,11
Mađari	10.498	0,66	8.943	0,53	8.777	0,48	8.000	0,42	6.243	0,32
Romi	158	0,01	951	0,06	1.393	0,08	2.259	0,12	3.246	0,17
Albanci	282	0,02	1.266	0,08	1.933	0,11	3.534	0,18	6.186	0,31
Jugosloveni	2.784	0,17	6.616	0,39	25.615	1,39	12.075	0,63	527	0,03
Bosanci	...	...	...	...	...	...	...	...	8.062	0,41

Po ovim podacima je u 1991. godini u Sloveniji bilo 2,48% pripadnika srpske nacionalnosti, u 2002. godini je taj broj smanjen za 8,437 lica ili na 1,98 % stanovništva. Međutim, donja tabela nam pokazuje kako su se stanovnici Slovenije opredelili prema maternjem jeziku, ali samo za 2002. godinu.

Tabela: Zvanični podaci iz Republičkog zavoda za statistiku

MATERNJI JEZIK	Popis 2002	Procent
Slovenački	1.723.434	87,74
Italijanski	3.762	0,19
Mađarski	7.713	0,39
Romski	3.834	0,19
Albanski	7.177	0,36
Bosanski	31.499	1,60
Crnogorski	462	0,02
Hrvatski	54.079	2,75
Hrvatsko-srpski	126	0,006
Makedonski	4.760	0,24
Srpski	31.329	1,59
Srpsko-hrvatski	36.265	1,84 C+CX=3,43
Ostali	74.359	3,78

Iz ove tabele se sa visokim stepenom verovatnoće može utvrditi da je maternji jezik određen po nacionalnoj pripadnosti. Bošnjaka i Muslimana zajedno je bilo po popisu iz 2002. godine 32.009, a kao maternji, bosanski jezik je navelo 31.499 stanovnika, što predstavlja neznatnu razliku od 540 stanovnika. Hrvata je bilo po popisu iz 2002. godine 35.642, a za hrvatski ili hrvatsko-srpski, kao maternji jezik se izjasnilo 54.205 stanovnika, što predstavlja znatno više u odnosu na nacionalnu pripadnost. Podaci o maternjem jeziku nam kažu da su se samo Srbi i Crnogorci (2.205) opredelili za srpski ili srpsko-hrvatski, kao maternji jezik. Po tim podacima se sa visokom verovatnoćom može tvrditi da je u Sloveniji oko 65.000 pripadnika srpske nacionalnosti i ne 38.964, kao što to pokazuje popis iz 2002. godine.

Još nekoliko interesantnih podataka iz predašnjih popisa. Popis stanovništva iz vremena Habzburške monarhije 1846. godine utvrdio je da na Kranjskem (Sloveniji) živi oko 17.000 "Srbohrvata", što je predstavljalo oko 3,79 procenata ukupnog stanovništva. Po argumentu autohtonosti, po kome imaju Italijani i Mađari status nacionalne manjine, taj status bi morali imati i Srbi. Naime, u Beloj Krajini Srbi žive više od 400 godina. Tačno se zna koje pravoslavne porodice su prve došle već 1530. godine u Bojance, Marindol, Adlešiče, Paunoviče, Žuniče i Vinicu. U 1880. godini je bila u Beloj Krajini ustanovljena Srpska pravoslavna crkvena opština i prva osnovna škola na srpskom jeziku. Po popisu Dravske banovine 1931. godine, u Beloj Krajini je živelo 6.745 pravoslavnih Srba i Crnogoraca. Zbog društvene i državne nebrige u poslednjih 70 godina, je samo još u nekoliko sela u Beloj Krajini aktivna srpska pravoslavna crkva, srpske škole ne postoje, a ćirilčno pismo se može naći samo još na nadgrobnim spomenicima.

Slovenačke dnevne novine "Delo" su 16. 10. 1990. godine izveštavale da su Milan Kučan i dr. Dušan Plut, tadašnji članovi predsedništva Republike Slovenije posetili belokranjske Srbe, koji su se tada izjasnili da se ne osećaju ugroženi. U arhivu je takođe izveštaj o plebiscitu o nezavisnosti Republike Slovenije koji je bio 23.12.1990. godine, u kojem je zapisana rečenica: "Belokrajinski Srbi jasno za nezavisnu Sloveniju". Te činjenice između ostalog nam kažu da su Srbi u Sloveniji u vreme SFRJ ne samo postojali, nego i bili priznati kao narod, kada se učio srpski jezik i ćirilčno pismo u 5. ili 6. razredu osnovne škole, kada je bilo učenje zajedničke istorije i kulture, kada su se izučavali srpski književnici i pesnici na maternjem jeziku. U osnovnoj školi »Prežihov Voranc«, u Ljubljani se od 1953. godine izvodila nastava na slovenačkom i srpsko-hrvatskom jeziku, što i jeste bila zvanična politika institucija SFRJ da se taj jezik uči u Sloveniji i Makedoniji. Krajem osamdesetih godina tu školu je pohađalo oko 6.000 đaka, međutim 1992. godine, školovanje na srpskohrvatskom jeziku je odlukom tadašnje Opštine Ljubljana Center obustavljeno, sa obrazloženjem da nije primerno za đake koji su dobili slovenačko državljanstvo. Odnos prema školovanju pripadnika drugih naroda u Sloveniji je pre svega političko pitanje, o kojem će takođe i u buduću da odlučuju političari u Vladi Republike Slovenije odnosno u Državnom zboru Republike Slovenije. Već na ovom mestu možemo reći da srpska zajednica u Sloveniji termin 'imigrantska zajednica u Sloveniji' ne smatra odgovarajućim jer istorijski spomenici potvrđuju, da tu živimo više vekova. Iako autohtonost pripadnika neke zajednice ne bi trebalo da bude kriterijum za uređivanje statusnog pitanja, Srbi bi i po tom kriterijumu trebalo da imaju status nacionalne manjine.

2. Uređenje položaja manjina u međunarodnim dokumentima

Na ovom mestu navodimo samo neke međunarodne dokumente koji se odnose na položaje manjinskih zajednica. Posebno navodimo Rezoluciju br. 217 A (III), u kojoj je Opšta deklaracija o ljudskim pravima, zatim Konvenciju o ljudskim pravima i osnovnim slobodama od 4. novembra 1950, sa svim njenim protokolima, Okvirnu konvenciju za zaštitu narodnih manjina, koju je Republika Slovenija ratifikovala i kao takva predstavlja deo pravnog reda Republike Slovenije, kao i Ustav Republike Slovenije koji je najviši akt unutrašnjeg prava, što sve zajedno predstavlja pravnu osnovu za uređenje statusa i položaja pripadnika narodnih zajednica, i na kraju Deklaraciju Republike Slovenije o položaju narodnih zajednica pripadnika naroda nekdašnje SFRJ u Republici Sloveniji (Sl. glasnik RS, br. 7/2011).

2.1. Konvencija o zaštiti ljudskih prava i osnovnih sloboda

Na osnovu Rezolucije br. 217 A (III) vlade članica Saveta Evrope su usvojile Konvenciju o zaštiti ljudskih prava i osnovnih sloboda od 4. novembra 1950, koja je izmenjena s protokolom br. 3, 5 i 8 i dopunjena s protokolom br. 2, i njenim protokolima br. 1, 4, 6, 7, 9, 10 i 11, uvažavajući Opštu deklaraciju o ljudskim pravima Generalne skupštine ujedinjenih naroda, koja pokušava obezbediti opšte i efikasno priznavanje i poštovanje u njoj razglašanih prava, uzimajući u obzir da je cilj Saveta Evrope postići veće jedinstvo među njegovim članicama u zaštiti ljudskih prava i osnovnih sloboda, ponovo potvrđujući svoju duboku veru u osnovne slobode, na kojima počiva pravednost i mir u svetu, koje je moguće najbolje zaštititi s stvarnom političkom demokratijom i na drugoj strani zajedničkim razumevanjem i poštovanjem ljudskih prava, od kojih te slobode zavise, da kao vlade evropskih država imaju jednako razmišljanje i zajedničku baštinu ideala i političkih sloboda. Navedenu konvenciju je Državni zbor RS ratifikovao 31. maja 1994 (Sl. list RS, št. 7-13/94), s čim je Republika Slovenija preuzela obavezu ostvarivanja prava i sloboda, određenih u toj konvenciji. Navedena konvencija se u Sloveniji ne izvršava u celini i u duhu kao što je predviđeno. Na taj nedostatak potsećamo i u ovoj Strategiji, pre svega institucije sistema u Sloveniji, ali i institucije matične države, kao i institucije Evropske unije.

2.2. Okvirna konvencija za zaštitu narodnih manjina

Okvirna konvencija za zaštitu narodnih manjina (u daljem tekstu: Okvirna konvencija) potpisana je 1. februara 1995. u Strasbourgu. Konvenciju je ratifikovao Državni zbor RS na sednici 25. februara 1998. (Službeni list RS, br. 20/98). S obzirom na to da je cilj Saveta Evrope postići što veće jedinstvo među svojim članicama kada je u pitanju očuvanje i ostvarivanje ideala i principa koji su njihova zajednička baština, konvencija određuje da su države članice Saveta Evrope i druge države potpisnice dužne da štite i dalje obezbeđuju ljudska prava i osnovne slobode. Pluralističko i demokratsko društvo mora ne samo poštovati etnički, kulturni, jezički i verski identitet svakog pripadnika narodne manjine, nego i stvarati odgovarajuće uslove u kojima pripadnici narodnih manjina mogu izražavati, sprovoditi i unapređivati taj identitet. Ratifikacijom Okvirne konvencije, R. Slovenija se obavezala poštovati uređenje iz te konvencije. Nema

sumnje u to da Slovenija na određenim područjima ne sprovodi Okvirnu konvenciju, pre svega na štetu pripadnika nacionalnih manjina onih naroda koji su bili priznati kao narodi u nekadašnjoj SFRJ, a koji su prilikom osamostaljenja živeli u Sloveniji. U skladu s odredbama Okvirne konvencije država mora usvojiti mere ne samo za sprečavanje asimilacije, nego i za obezbeđenje poštovanja etničkog, kulturnog, jezičkog i verskog identiteta i tako nacionalnoj manjini i njenim pripadnicima omogućiti da izražavaju, čuvaju i razvijaju taj identitet. Zato je potrebno da se NSSS, ali i sva organizovana srpska društva i pojedinci kao pripadnici srpskoga naroda koji se nalaze na funkcijama u institucijama Slovenije bore za usvajanje određenih mera, koje će obezbediti poštovanje etničkog, kulturnog i jezičkog identiteta pripadnika srpskog naroda u Sloveniji.

3. Nacionalne manjine po Ustavu Republike Slovenije

Prema Ustavu Republike Slovenije (RS), Slovenija je demokratska republika (član 1.) svih svojih građanki i građana (član 3.), u kojoj vlast ima narod. Građanke i građani o vlasti odlučuju neposredno i na izborima, po principu podele vlasti na zakonodavnu, izvršnu i sudsku. Iz uvodnog objašnjenja teksta se razume i tumači princip demokratije i narodne suverenosti iz stava 1. člana 3. Ustava i iz prve rečenice stava 2. člana 3, po kome su ovi članovi nedeljivo povezani s članom 1. Ustava. U članu 5, koji spada među opšte odredbe, određeno je da država na svojoj teritoriji obezbeđuje ljudska prava i osnovne slobode, čuva i obezbeđuje prava autohtone italijanske in mađarske narodne zajednice, brine i za pripadnike autohtone slovenačke nacionalne manjine u susednim državama, za slovenačke iseljenike, te obezbeđuje njihove veze i susrete sa domovinom. U tom članu je na opštem nivou postavljena ustavna garancija za obezbeđivanje ljudskih prava i sloboda koje se odnose na italijansku i mađarsku manjinu, ustavno su određene još dodatne garancije za poštovanje onih prava i sloboda, koje su opredeljene u Okvirnoj konvenciji. Tako Ustav RS u članu 64. opredeljuje posebna prava autohtone italijanske in mađarske narodne zajednice u Sloveniji, i to tako da je autohtonost italijanskoj i mađarskoj narodnoj zajednici te njenim pripadnicima obezbeđeno pravo da slobodno upotrebljavaju svoje nacionalne simbole i da za očuvanje svog nacionalnog identiteta osnivaju organizacije, razvijaju privredne, kulturne i naučno-istraživačke delatnosti na području javnog informisanja i izdavačke delatnosti. U skladu sa zakonom, ove nacionalne zajednice i njihovi pripadnici imaju pravo na obrazovanje na svom jeziku, obe nacionalne zajednice su neposredno zastupljene u predstavničkim telima organa lokalne uprave i u Državnom zboru (parlamentu) RS. To znači da su posebna prava obezbeđena samo italijanskoj i mađarskoj narodnoj zajednici i njenim pripadnicima u jednakom ili sličnom obimu kako je to bilo obezbeđeno njihovim pripadnicima na osnovu prihvaćenih sporazuma bivše zajedničke države Jugoslavije i Republike Italije i Mađarske. Posebna prava se ogledaju u pravu školovanja na maternjem jeziku i upotrebe istog pred državnim organima i organima lokalne zajednice, u političkoj participaciji na nivou države i lokalnih zajednica, kao i afirmaciji vlastite kulture i institucionalne povezanosti s matičnom državom i matičnim narodom, ali i programskom finansiranju informativnih i drugih sadržaja navedenih nacionalnih manjina. Obe narodne zajednice ostvaruju navedeno ustavno pravo na osnovu brojnih zakona (npr. Zakon o opštem upravnom postupku, zakon o izborima u Državni zbor RS, zakon o lokalnim izborima, zakon o organizaciji in finansiranju vaspitanja i obrazovanja, zakon o obdaništima, zakon

o zanatskom i stručnom obrazovanju, zakon o osnovnoj školi, zakon o gimnaziji, zakon o visokom školstvu, zakon o osnivanju opština i određivanju njihovih teritorija itd.).

Odredba člana 65 Ustava RS opredeljuje položaj i posebna prava romske zajednice koja živi u Sloveniji. Taj položaj i prava uređuje zakon, što znači da je data ustavna osnova za usvajanje zakona kojim se uređuje položaj romske zajednice, kao posebne etničke zajednice, gde su pored opštih ljudskih i građanskih prava, koja pripadaju svakome, još i posebna prava. Ova ustavna odredba obezbeđuje ona prava koja se u pravnoj teoriji opredeljuju kao »pozitivna diskriminacija«, koja po pravilima pripada manjinskim zajednicama, što ne predstavlja kršenje principa ravnopravnosti kada je u pitanju većinski narod. Odredba člana 65. Ustava RS je vidan napredak u sazrevanju demokratskog bića slovenačke politike, države i društva, jer je sazrela svest da mora većinski narod u državi uložiti mnogo više truda za zajedničko uređeno bivanje s pripadnicima romske zajednice u lokalnim zajednicama gde romska zajednica živi i radi. Šteta je da slovenačka politika nije imala dovoljno snage da izmeni Ustav RS tako da prizna i ostalim zajednicama naroda nekadašnje Jugoslavije barem jednaka ustavna prava koja su priznata romskoj zajednici.

Predstavnici slovenačkih institucija (parlament, vlada, predsednik republike itd.) sve teže objašnjavaju evropskim institucijama, posebno Odboru ministara Saveta Evrope koji prati kako države potpisnice izvršavaju Okvirnu konvenciju, po kojim kriterijumima i merilima imaju pojedine nacionalne zajednice status nacionalne manjine, dok druge nacionalne zajednice koje su brojnije, taj status nemaju. Takođe, slovenačke institucije nemaju nikakav pravni argument da svojim državljanima – pripadnicima srpskog naroda i drugih naroda nekadašnje SFRJ ne priznaju status nacionalne manjine. S obzirom na veliki broj pripadnika srpske zajednice u Sloveniji, srpska zajednica bi morala imati status nacionalne manjine. Status nacionalne manjine bi pripadao srpskoj zajednici i u smislu odredbi Okvirne konvencije, koja se upotrebljava za određivanje manjinske nacionalne zajednice.

4. Deklaracija o položaju narodnih zajednica pripadnika naroda nekadašnje SFRJ

Državni zbor Republike Slovenije je 1. 2. 2011. godine usvojio Deklaraciju Republike Slovenije o položaju narodnih zajednica pripadnika naroda nekadašnje SFRJ u Republici Sloveniji (Sl. glasnik RS, br. 7/2011), u kojoj je prvi puta zvanično pretreseno pitanje položaja tzv. novonastalih nacionalnih manjina. Usvajanje navedene deklaracije je važno ne samo za pripadnike naroda nekadašnje SFRJ, nego i za Republiku Sloveniju, koja je ovime pokazala evropskim institucijama da se takođe u Sloveniji menjaju stavovi u pravcu priznavanja nacionalnih manjina. Iz izveštaja Evropskog komesara za ljudska prava u Savetu Evrope u Sloveniji za period od 2003. do 2005. godine vidljivo je da komesar izražava žaljenje zbog nenaklonjenosti Vlade RS prema zaštiti manjina i ohrabruje vlast na konstruktivan dijalog sa svim manjinskim zajednicama i usvajanje mera za popravljjanje položaja manjina u Sloveniji.

U tački 3. Deklaracije prvi put je opredeljen odnos prema pitanju nastavnih programa za pripadnike drugih naroda kao političkom pitanju i zauzet je stav da navedenim nacionalnim manjinama pripada kolektivno pravo na vlastito samoorganizovanje na nacionalnoj osnovi, čime mogu da uživaju i razvijaju kulturu

svoga naroda, jezik i pismo, i ostvaruju pravo na prisustvo u slovenačkim sredstvima javnog informisanja i tako doprinose multikulturalnosti Slovenije. Republika Slovenija time ne samo da priznaje, nego takvo delovanje takođe ohrabruje, a ujedno će se truditi da usvoji pravne okvire za obezbeđenje materijalnih i drugih oblika podrške delovanju nacionalnih manjina.

U tački 5. Deklaracije, Državni zbor Republike Slovenije je izrazio očekivanje da će Vlada Republike Slovenije na osnovu stavova izraženih u toj deklaraciji, a u okviru svoje nadležnosti, obezbediti stalnu brigu za stvaranje uslova za očuvanje i razvoj identiteta navedenih manjinskih zajednica. Državni zbor smatra da bi tom cilju puno doprinela odluka Vlade da ustanovi posebno savetodavno telo Vlade Republike Slovenije koje bi se bavilo pitanjima, zahtevima i predlozima pripadnika nacionalnih zajednica (Podsavet vlade). Podsavet vlade bi usvajao stavove vezane na predloge i odluke vlade i pojedinih ministara, koje se odnose na tematiku novo nastalih manjinskih zajednica.

U periodu nakon usvajanja navedene deklaracije, različiti sastavi Vlade Republike Slovenije imali su i različite stavove. Tako zvane «levo-sredinske» vlade, po pravilu su poštovale preporuke Državnog zbora RS iz tačke 5. navedene deklaracije i konstituisale Savet za nacionalne manjine, dok su tzv. «desne» vlade taj Savet ukidale. Navedena činjenica samo potvrđuje da deklaracija nije dovoljna garancija za ostvarivanje prava koja se njome proklamuju. Bez obzira na tu činjenicu, deklaracija jeste prva materijalna osnova za ostvarivanje prava koje je moguće tražiti od države i državnih institucija. Slovenački mediji, na žalost, nisu spremni za artikulaciju tih pitanja, takođe je premalo stručnjaka iz redova srpskog naroda, koji bi se javno predstavili i bavili tom tematikom. Po našem uverenju Vlada RS bi morala «zameniti odelo» koje je postalo pretesno i umesto sadašnjeg Saveta za tzv. nove manjinske zajednice ustanoviti Kancelariju Vlade Republike Slovenije za nove manjinske zajednice. Ta kancelarija Vlade Republike Slovenije bi morala u saradnji sa organizovanim srpskim i drugim društvima pristupiti stručnim pripremama za realizaciju ciljeva koje proklamuje navedena deklaracija Državnog zbora Republike Slovenije.

5. Saradnja NSSS sa srpskim nacionalnim savetima zemalja regiona

Organizacije Srba u regionu, ukoliko nemaju uređen status, morale bi se upitati kakva je njihova međusobna saradnja i koliko same doprinose da je njihovo stanje u domicilnim državama takvo kakvo jeste, iako su naši položaji u različitim državama različiti. Dosadašnja saradnja nacionalnih saveta (veća) zemalja regiona nam pokazuje da nismo iskoristili mnoge mogućnosti za unapređenje institucionalne saradnje. Sadašnja međusobna nebriga jednih o drugima je nastavak opšte društvene nebrige o srpskom narodu na tlu zemalja regiona, a posebno zemalja nastalih na ruševinama bivše SFRJ. Jačanje srpske nacionalne svesti u pojedinim državama regiona utiče na sveukupnu nacionalnu svest Srba u regionu ali i u matičnoj državi. Uspešno organizovanje srpskih zajednica u Rumuniji, Slovačkoj i Mađarskoj nas ohrabruje da rešavamo statusno pitanje u Sloveniji, međutim tu matica ne sme imati ulogu samo nemog posmatrača, nego bi preko predstavnika izvršne vlasti morala imati proaktivnu ulogu. NSSS ocenjuje da su dosadašnje (tri) konferencije nacionalnih saveta Srba zemalja regiona otvorile nove perspektive saradnje između srpskih zajednica, gde se ispostavljaju otvorena pitanja, ali usvajaju mere za njihovo rešavanje.

6. Podrška NSSS institucijama Republike Srbije i Republike Srpske odnosno BiH u pristupanju Evropskoj uniji i razvoju boljih odnosa u regionu

Organizacije Srba u Sloveniji, što važi i za organizacije Srba u regionu, moraju imati u vidu da živimo u turbulentnom vremenu i prostoru, kada nije potrebna samo pomoć matice Srbima u regionu, nego i obratno, kada je potrebna naša pomoć Srbiji i Republici Srpskoj. Svedoci smo stalnog ugrožavanja teritorijalnog integriteta i suvereniteta Srbije, ali i napada na institucije Republike Srpske s ciljem njihovog urušavanja. NSSS treba da oformi tim stručnjaka u Sloveniji koji bi pravno pravilno i politički prihvatljivo u stručnoj i političkoj javnosti u Sloveniji tumačio status Republike Srpske u BiH, i položaj Srba na Kosovu i Metohiji, uzimajući u obzir činjenicu da postojeća otvorena pitanja treba rešavati u međusobnom dijalogu i unutar institucija međunarodno priznatih država. NSSS i sva srpska društva u Sloveniji moraju imati organizacionu i sadržajnu snagu da pomognu institucijama Srbije i Republike Srpske u ostvarivanju njihovih spoljnopolitičkih i drugih državnih ciljeva, a to je moguće samo ako smo dobro organizovani i jedinstveni. NSSS će preko svojih organa i pojedinih članova NSSS, koji deluju u organima i institucijama Republike Slovenije i dalje podržavati legitimne predloge i politiku Republike Srbije i Republike Srpske u odbrani državnih i nacionalnih interesa. NSSS će uvek podržavati pravednu i obostranu regionalnu saradnju institucija Republike Srbije i Republike Srpske s institucijama Slovenije, ali i institucijama zemalja u regionu.

7. Umrežavanje i povezanost postojećih srpskih društava u Sloveniji

Neophodno je izgraditi održivu i funkcionalnu mrežu svih srpskih kulturnih i drugih društava, koja treba da budu preko NSSS evidentirana po svojim glavnim delatnostima. Društva treba da rade na onim programima i projektima za koje su najbolje osposobljena. NSSS kao krovna organizacija Srba u Sloveniji, u saradnji s Ambasadom Srbije treba da ima jasan pregled organizacija koje su u funkciji jačanja srpske zajednice i doprinose ugledu Srbije. Moraju se prevazići dosadašnji dualiteti u koordinaciji, uz jasnu podršku onim društvima koja aktivno doprinose ugledu srpske zajednice u domicilnoj državi, ali i u ostvarivanju državnih i nacionalnih interesa matične države. Samo na ovaj način se jačaju međusobne veze s relevantnim društvima, kao i njihove veze s institucijama matične države i Republike Srpske, dok se istovremeno podiže ugled same Republike Srbije i Republike Srpske u institucijama Slovenije. Savremena sredstva komunikacije i informisanja nam značajno olakšavaju uvid u sve aktivnosti društava i pojedinaca koji doprinose unapređenju odnosa između matične i domicilne države.

8. Opšte mere za očuvanje nacionalnog identiteta Srba u Sloveniji

Za očuvanje nacionalnog i kulturnog identiteta Srba u Sloveniji potrebne su odgovarajuće opšte mere institucija domicilne i matične države, uključujući i institucije Republike Srpske. NSSS očekuje od Institucija Republike Slovenije:

- a) Da usvoji Zakon o nacionalnim savetima nacionalnih zajednica naroda nekadašnje SFRJ, kojim će biti uređen položaj srpske zajednice u Sloveniji i koji se između ostalog odnosi na osnivanje Kancelarije Vlade Republike Slovenije za nacionalne zajednice naroda nekadašnje SFRJ. U zakonu bi trebalo biti uređeno područje kulture i obrazovanja, istraživačke delatnosti, medija, saradnje s matičnom državom i matičnim narodima, kao i pitanja održivog finansiranja nacionalnih saveta narodnih zajednica naroda nekadašnje SFRJ. Kancelarija treba da ima status državnog organa (*sui generis*), u čijoj nadležnosti su manjinske zajednice naroda nekadašnje SFRJ. Za ovaj cilj se moraju boriti sva srpska kulturna i druga društva, svi pripadnici srpskog naroda imenovani ili izabrani u institucije države ili lokalnih zajednica, kao i predstavnici Srpske pravoslavne crkve (SPC) u Sloveniji;
- b) NSSS očekuje od institucija Republike Srbije da usvoje mere kojima će se afirmisati reciprocitet (izjednačavanje) prava Srba u Sloveniji, u odnosu na prava koja imaju Slovenci u Republici Srbiji (ali ne umanjivanjem prava Slovenaca u Srbiji). Taj odnos bi trebalo da se uredi s posebnim međudržavnim ugovorom, kao i usvajanjem mera za očuvanje srpske kulture i obrazovanja, medijske pokrivenosti i finansiranja programa i projekata NSSS i srpskih društava u Sloveniji. Predstavnici zakonodavne i izvršne vlasti Srbije treba da imaju u vidu da je više od jedne četvrtine srpskog naroda u regionu izvan granica Srbije. To je neprocenjiv resurs o kojem matična država Srbija mora da vodi računa;
- c) Matična država Srbija treba da reši status Srba u regionu kada je reč o sticanju državljanstva Srbije odnosno dvojnog državljanstva i prava glasanja u samoj Srbiji. Poboljšanje položaja Srba u Sloveniji ali i celom regionu između ostalog podrazumeva i potrebu za uključivanjem srpske zajednice u politički život Republike Srbije i učešće u demokratskim procesima u Republici Srbiji. Pravo glasa u Srbiji bi moralo biti omogućeno i Srbima u regionu – ne samo aktivno, nego i pasivno izborno pravo, tako da se pronade mogućnost za zastupljenost predstavnika Srba iz regiona u Narodnoj Skupštini (moguće kao izborna jedinica – pozitivna diskriminacija) Republike Srbije. Srbi iz regiona bi morali imati pravo odlučivanja makar o onim pitanjima koja se tiču njihovog položaja u regionu. Napominjemo da su u svetu poznati primeri dobre prakse, npr. Italija, Mađarska, Hrvatska, gde su predstavnici tih naroda iz razsejanja uključeni u politički život navedenih država;
- d) Matična država Srbija treba da podržava NSSS u nastojanju da omogući svim srpskim društvima koja doprinose očuvanju i jačanju srpskog jedinstva i identiteta i unapređenju odnosa između domicilne i matične države da kroz organe NSSS ostvaruju ona prava i dužnosti, koja su predviđena Statutom NSSS;
- e) Institucije Srbije i Republike Srpske treba da pozivaju određen broj srpskih stručnjaka iz NSSS na svoja stručna i akademska savetovanja, koji bi pravno pravilno i politički prihvatljivo u stručnoj i političkoj javnosti u Sloveniji objašnjavali položaj i status Republike Srpske u BiH (izvorni dejtonski sporazum kao međunarodni ugovor), i položaj odnosno status Srba na Kosovu i Metohiji;
- f) NSSS očekuje od institucija Republike Srpske da usvoje mere kojima će se afirmisati međusobna saradnja između institucija Republike Srpske i NSSS, a preko te institucije i svih srpskih društava u Republici Sloveniji. NSSS veruje da bi se državni i nacionalni interesi Republike Srpske bolje afirmisali, ako bi u Republici Sloveniji bilo (osnovano) organizovano Predstavništvo Republike Srpske u Sloveniji, sa istim ili

sličnim principima i funkcijama koje imaju predstavništva Republike Srpske u Austriji, Nemačkoj ili Srbiji. NSSS ocenjuje da bi se položaj Republike Srpske u očima srpskog naroda, ali i u institucijama zemalja regiona znatno poboljšao, ako bi Vlada Republike Srpske stvorila pravni okvir za održavanje jedne sednice predstavnika Srba iz razsejanja koji imaju svoje korenje s područja Republike Srpske, odnosno BiH na prostoru Republike Srpske, gde bi bili uključeni i predstavnici Srba iz zemalja regiona.

III. UČEŠĆE PRIPADNIKA SRPSKOG NARODA U POLITIČKOM ŽIVOTU REPUBLIKE SLOVENIJE

1. Dosadašnji pokušaji političkog organizovanja srpske zajednice u Republici Sloveniji

Brojni pripadnici Srba u Sloveniji su već nakon promene političkog i privrednog sistema u Republici Sloveniji 1989. godine (promena ustava) i uspostavljanja političkog pluralizma uvideli da bez političkog delovanja i participacije u političkom životu Srba u Sloveniji nije moguće uspešno ostvarivati legitimne ciljeve srpskoga naroda. Zato je grupa političkih istomišljenika krenula u osnivanje političke stranke, koja bi artikulirala interese naroda nekadašnje SFRJ. U tom pravcu je bilo više pokušaja i različitih programskih opredeljenja, pa i pokušaja pripadnika srpskog naroda da se uključe u politički život u Sloveniji tako što su pristali da se kandiduju na listama postojećih slovenačkih političkih stranaka. Prvi takav pokušaj je bio osnivanje “Stranke za jednakopravnost građana” novembra 1989. godine, koju je vodio Dragiša Marojević, a koja je proklamovala jednakopravnost građana, sa ciljem očuvanja zajedničke države SFRJ. Stranka je bila izrazito jugoslovenska i okupljala je pripadnike svih naroda tadašnje Jugoslavije koji su imali za cilj očuvanje zajedničke države. Međutim u srpskom narodu, drugom po brojnosti posle Slovenaca, nije bilo jedinstva kada je u pitanju samostalnost Slovenije. Dobar deo Srba, pre svega iz intelektualnih krugova, iz Bele Krajine i gradova s većom koncentracijom Srba, bio je za nezavisnu Sloveniju. Na prvim demokratskim izborima stranka na čijoj listi su bili pripadnici svih naroda nekadašnje SFRJ nije prešla izborni prag 4% na državnom nivou, ali je imala određen uspeh na lokalnom nivou.

Drugi pokušaj je bio nekoliko godina kasnije, kada je na predlog pok. dr. Jovana Raškovića osnovana Srpska demokratska stranka (SDS) u Sloveniji, koju je vodio pok. dr. Stevan Šoškić. Već prilikom registracije SDS, nastala su ozbiljna sukobljavanja, više oko kadrovskih, nego oko sadržajnih rešenja. Iz jednog i drugog razloga ta stranka nikada nije imala uspeha, niti na državnom, niti na lokalnom nivou. Oko političkog organizovanja Srba u Sloveniji je bio još jedan pokušaj određenog broja Srba, kada su u priličnom broju participirali kod osnivanja stranke “Slovenska unija”, koju i danas vodi dr. Vlado Dimovski, međutim vođstvo te stranke, u kojem nije bilo Srba, a nema ih ni danas, nikada nije samostalno učestvovalo na izborima, niti kandidovalo predstavnike srpske zajednice.

Pripadnici srpskog naroda do 2008. godine nikada nisu bili na listama političkih stranaka za Državni zbor RS, ako izuzmemo prve izbore u samostalnoj Sloveniji, ali na lokalnim izborima je bilo nekoliko uspešnih pokušaja. Na izborima u Državni zbor RS

stranka "Slovenska LIPA", je kandidovala pet predstavnika srpske zajednice, međutim bez bilo kakve promocije i stranačke podrške. Važno je istaći da je svaki od kandidata (iako se nisu kandidovali u za njih najpovoljnijim izbornim jedinicama), postigao bolje rezultate od proseka stranke, koja nije prekoračila izborni prag. Većina srpskih društava se nadala da će 2011. godine "Pozitivna Slovenija", koju je vodio Zoran Janković, kandidovati neke od istaknutih predstavnika srpske zajednice na njihovoj listi, međutim to je na državnom nivou izostalo. U 2014. godini, kada su održani lokalni izbori, bilo je na listama te stranke takođe i pripadnika Srba u nekoliko gradova, ali ne i u Ljubljani gde je najveća koncentracija srpskog naroda. Srpski kandidati na lokalnim izborima su bili postavljeni na takva mesta da nije bilo realno očekivati da budu izabrani.

Neke slovenačke političke stranke su 2014. godine na opštim izborima omogućile da se i Srbi kandiduju na njihovim listama, ali to je bilo u fazi, kada nisu više imale mogućnosti za nastavak političkog života i kada su bile potpuno uverene da neće uspeti prekoračiti izborni prag. Prva politička stranka, koja nije špekulisala i koja je omogućila kandidaturu pripadnicima naroda nekadašnje SFRJ (ne samo Srba) 2014. godine u izbornim jedinicama, u kojima je postojala realna mogućnost da budu izabrani je SMC (Stranka Mira Cerara, sada Stranka modernog centra). Odlični izborni rezultati SMC-a na opštim izborima 2014. godine i konstruktivno delovanje poslaničke grupe SMC i srpskih poslanika stvara kod NSSS optimizam da će se staviti na dnevni red Državnog zbor RS i Vlade Republike Slovenije takođe i statusno pitanje Srba u Sloveniji (zajedno sa pitanjima ostalih konstitutivnih naroda nekadašnje zajedničke države).

Krajem 2016. godine, u Sloveniji je osnovana Socijalna stranka Srba Slovenije, koju vodi Saša Gajić, za koju je najverovatnije isključen prelazak izbornog praga; ne samo zbog uslova koji nisu naklonjeni novim i nacionalnim strankama, nego i zbog samih programskih opredeljenja. Naime, dosadašnje iskustvo oko političkog organizovanja nam potvrđuje da su Srbi politički heterogen narod, i da sam naziv stranke nije garancija da će stranka preći izborni census.

2. Povezivanje Srba iz regiona

Iz podataka navedenih u 1. tački ovog poglavlja se vidi da Srbi u Sloveniji, bez obzira iz koje bivše republike SFRJ vuku svoje korenje, u političkom smislu nisu u dovoljnoj meri povezani i jedinstveni. Povezuje jih jedino Republika Srbija kao njihova zajednička matična država, ali i Republika Srpska, a Srbi u Republici Sloveniji očekuju da tako i ostanu. Republika Srbija, preko Ministarstva za spoljne poslove, Uprave za dijasporu i Srbe u regionu treba da preuzme ulogu ne samo zaštitnika Srba u Sloveniji, pa i regionu, nego da bude objedinjujući faktor svih svojih građana i srpskog naroda kao celine, posvećujući tom cilju sve svoje raspoložive resurse. Na ovaj način će se jačati međusobne veze između srpskih društava i saveza u Sloveniji, kao i njihove zajedničke veze sa matičnom državom, dok se istovremeno podiže ugled i organizaciona sposobnost same Republike Srbije i Republike Srpske u očima srpskoga naroda kao celine, ali i u institucijama Republike Slovenije.

3. Predlog mera za unapređenje i afirmaciju srpskoga naroda u političkom životu u Republici Sloveniji

Pokušaji političke angažovanosti pripadnika srpske zajednice od promene političkog i ekonomskog sistema u Sloveniji, a posebno u poslednjih deset godina, pokazuju nam da je sazrela svest kod srpskog naroda da bez učešća u političkom životu države nije moguće uspešno rešavati egzistencijalna pitanja opstanka i afirmacije kulturnog nasleđa Srba u Sloveniji, obrazovanja – jezika i ćirilice i nacionalnog identiteta. Takođe nije realno očekivati da bi se svi Srbi u Sloveniji okupili oko jedne političke stranke, bez obzira na njena programska opredeljenja ili liderstvo. Međutim, postoji realna pretpostavka da većina organizovanih srpskih društava i uglednih pojedinaca podrži onu parlamentarnu političku stranku koja:

- a) prihvati i predloži najuglednije pripadnike srpskoga naroda na svoje izborne liste u državni parlament u onim izbornim jedinicama, u kojima postoji realna mogućnost da budu izabrani, ali i na izborne liste u lokalnim zajednicama, i koja pokaže interes za rešavanje otvorenih pitanja Srba u Sloveniji, pre svega statusnog. NSSS posebno naglašava da su lokalni izbori za srpsku zajednicu od velike važnosti, zbog čega treba ozbiljno kadrovanje i postavljanje srpskih kandidata na odgovarajuća mesta na listama političkih stranaka, koja realno omogućavaju izbor srpskog kandidata u lokalnoj zajednici, vodeći računa da se predlažu mladi kandidati i rodna ravnopravnost;
- b) pokaže razumevanje za ekonomsku, spoljašnju i unutrašnju politiku Vlade Republike Srbije i Vlade Republike Srpske, gde srpska nacionalna zajednica očekuje ne samo deklarativnu nego i suštinsku (institucionalnu) podršku u institucijama Republike Slovenije i slovenačkih predstavnika u institucijama Evropske unije;
- c) NSSS smatra da je osnivanje srpske političke stranke u Sloveniji legitimno i u duhu postojećeg pravnog poretka i usvojenih demokratskih principa, koji se primenjuju u Republici Sloveniji. Međutim, bez obzira na programska opredeljenja i liderstvo nacionalna stranka Srba u Sloveniji nije perspektivno rešenje. Nacionalna stranka Srba Slovenije u datim okolnostima je više kontraproduktivna. Zašto? Zato što po jednoj strani nema realne mogućnosti da pređe izborni prag, a po drugoj zato što će svaka stranka sa predznakom «srpska» u svakoj izbornoj kampanji biti predmet napada političkih protivnika, što će se odraziti na odnos domaće javnosti prema srpskoj zajednici u Sloveniji kao celini, a to nam nije potrebno.

IV. PODRUČJE KULTURNOG STVARALAŠTVA SRPSKE ZAJEDNICE U SLOVENIJI I NJENA SARADNJA SA INSTITUCIJAMA MATIČNE I DOMICILNE DRŽAVE

1. Analiza stanja

Srpska nacionalna zajednica, nakon sticanja nezavisnosti Republike Slovenije, u vreme kada je besneo građanski rat na tlu pojedinih republika bivše zajedničke države, kroz osnivanje srpskih kulturnih društava je stvarala uslove za afirmaciju srpske kulture u Sloveniji. To je bilo vreme, kada su Srbi više brinuli o matičnoj državi Srbiji i Republici Srpskoj, nego što je Srbija brinula o Srbima u zemljama regiona. Prvo srpsko kulturno

društvo SKPD »Sveti Sava« Kranj je osnovano već 1990. godine, pa onda SPD »Nikola Tesla« Postojna 1992. godine i kasnije mnoga druga, tako da danas imamo u Sloveniji registrovanih oko 40 društava s srpskim predznakom, pre svega u gradovima u kojima je veća koncentracija srpskog stanovništva. Međutim, od tih četrdesetak društava desetina postoji samo na papiru, neka su pred likvidacijom, a neka su već ugašena, iako su u svoje vreme bila prepoznatljiva po predstavljanju srpskog kulturnog stvaralaštva. U prvim godinama nakon sticanja nezavisnosti Slovenije, srpska kulturna i druga društva su se više bavila humanitarnim radom nego kulturom, a nakon ratova u Hrvatskoj i BiH posvećuju se kulturnom stvaralaštvu srpskog naroda, pre svega u gradovima u kojima je skoncentrirana srpska populacija, dok nekadašnja srpska sela u Beloj Krajini ponovo ostaju zapostavljena.

Tek posle 2000. godine srpska društva počinju da uspostavljaju ozbiljniju saradnju i sa institucijama Srbije i Republike Srpske, ali i institucijama Slovenije. Međutim, ta saradnja je bila bez jasnih planova i programa na duže staze. Takođe srpska kulturna društva počinju da uspostavljaju određenu saradnju s društvima drugih naroda nekadašnje zajedničke države, ali i s društvima ili savezima evropskih zemalja u kojima žive i rade srpske zajednice.

U većem broju srpskih kulturnih društava je razvijena folklorna delatnost, dok se samo nekoliko društava bavi i drugim vidovima srpskog kulturnog stvaralaštva. To je posledica činjenice da druge vidove srpskog kulturnog stvaralaštva institucije matične i domicilne države u dovoljnoj meri ne prepoznaju kao kulturnu delatnost, koja je u funkciji očuvanja i jačanja srpskog identiteta, što po mišljenju NSSS nije dobro. Amaterska pozorišna delatnost, koju baštine dva ili tri srpska društva, literarno stvaralaštvo, kojim se bavi desetak naših pisaca i pesnika koji realizuju svoje projekte preko jednog ili dva društva, nisu u dovoljnoj meri podržani od institucija matične i domicilne države, zbog čega su ta društva u znatno težem materialnom položaju u odnosu na društva koja se bave folklornim stvaralaštvom. U očuvanju, razvoju i promovisanju srpske kulture u Sloveniji u većoj meri je izostavljeno likovno, filmsko i savremeno umetničko stvaralaštvo, istraživačke aktivnosti i naučni rad. Pored toga, opšte je poznata činjenica da je u postojećim srpskim kulturnim društvima (izuzev NSSS) izuzetno malo intelektualaca, koji bi morali biti pokretačka snaga ne samo organizacije, nego i razvoja nacionalnog kulturnog stvaralaštva i identiteta Srba u Sloveniji.

2. Saradnja srpskih društava iz Slovenije sa kulturnim institucijama Srbije i Republike Srpske

Saradnja srpskih kulturnih društava s kulturnim institucijama Srbije postoji, ali nije afirmativna niti za društva u Sloveniji, niti za srpske kulturne institucije u Srbiji i Republici Srpskoj. Ta saradnja se ogleda na više nivoa, kao što su učešće na konkursima za finansiranje ili sufinansiranje projekata od strane institucija Republike Srbije, osposobljavanje srpskih kadrova iz Slovenije za izvođenje kulturnih delatnosti (folklor – postavljanje koreografija, pevanje, etno muzika, narodne nošnje itd.), ali i saradnja s profesionalnim kulturnim institucijama Srbije i Slovenije. Danas je ključna odrednica nacionalnog kulturnog bogatstva kulturno stvaralaštvo i njegova prezentacija široj zajednici u domicilnoj i matičnoj državi. Iskustvo nam pokazuje da je većina pripadnika srpske zajednice u Sloveniji primerno integrisana u slovenačko društvo i postiže

zavidne rezultate na svim područjima društvenog života, međutim izostanak jasne strategije i mera za unapređenje kulturne saradnje i podizanje iste na viši nivo može da dovede srpsku zajednicu na onaj nivo, u kakvom se danas nalaze Srbi u Beloj Krajini, a to je samo sećanje da su tamo postojali, i imali svoje škole, izučavali svoju kulturu i istoriju, čitali svoje književnike i pesnike na svom jeziku i ćirilicnom pismu.

Sve je više pripadnika srpske zajednice u Sloveniji koji poseduju različite nivoe kulturnog kapitala u smislu obrazovanja, veština i znanja, koje su pridobili u obrazovnim institucijama Slovenije, ali i s dolaskom visoko obrazovanih kadrova (glumaca i drugih umetnika i kulturnih radnika, lekara, inženjera, pravnika, sportista itd.) iz Srbije, a koji nisu u dovoljnoj meri uključeni u postojeća srpska kulturna i druga društva, izuzev NSSS, iz različitih razloga. Ta činjenica bi trebalo da posluži srpskim društvima kao podstrek za usmeravanje programa na podizanje kulturnog stvaralaštva na znatno viši nivo, za prepoznavanje važnosti uključivanja srpskih kulturnih stvaralaca u postojeća društva, jer folklor je u poslednjih 20 godina bio dominantan, ali nije samo folklor srpska kultura i kulturno stvaralaštvo. Pored navedenog, visoko obrazovani kulturni stvaraoci žele afirmaciju i drugih vidova srpske kulture, što nije najbolje shvaćeno, ne samo kod postojećih srpskih društava (bolje rećeno kod vodećih ljudi u tim društvima), nego i kod institucija matične države. Do sada je putem dominantnih folklornih aktivnosti udružen veliki broj pripadnika srpske zajednice različitih generacija, u cilju očuvanja sopstvenog identiteta, kulture i tradicije, promovisanja kulturnih vrednosti u Sloveniji ali i šire. Istim intenzitetom, međutim, potrebno je uvoditi i druge segmente naše nacionalne kulture koji će proširiti interesovanja i sveobuhvatno razvijati srpski narod u Sloveniji.

Kada govorimo o saradnji kulturnih institucija Srbije i Slovenije, ta saradnja postoji tako što razna profesionalna pozorišta ili druge kulturne ustanove iz Slovenije gostuju u Srbiji (takozvana «visoka kultura»), međutim to nije dovoljno. Stidljivo se, takođe, uspostavlja kulturna saradnja između institucija Republike Srpske i Slovenije, gde su nosioci te saradnje upravo srpska kulturna društva iz Slovenije. NSSS želi da se ta saradnja raširi tako da je dostupna široj zajednici, zbog čega bi morale kulturne institucije u Srbiji da usvoje mere, koje će omogućiti realizaciju sveukupnog kulturnog stvaralaštva.

Saradnja s institucijama Republike Srpske se ogleda pre svega u dolasku uglednih stručnjaka iz Republike Srpske, koji edukuju rukovodioce folklornih delatnosti, literature i pozorištnoh (dramskog) stvaralaštva, ali sve je to na amaterskom nivou, što nije dovoljno. Cilj mora biti uspostavljanje institucionalne saradnje.

Dosadašnja praksa nam pokazuje da institucije Srbije (Ministarstvo za kulturu i informisanje, Uprava za dijasporu i Srbe u regionu, Ministarstvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoja) ulažu određena sredstva za kulturne delatnosti srpskih zajednica u zemljama regiona, što znači i Sloveniji, međutim ta sredstva niti su dovoljna, niti pravilno raspoređena. Pojednostavljeno rećeno: «svima pomalo, a nikome dovoljno», gde se najčešće provuku i ona društva koja svojim radom i dostignućima ne zaslužuju ni jednog samog dinara iz matične države. Nije svaki prijavljeni projekat kojim se društvo iz zemlje regiona prijavljuje kulturni projekat koji zaslužuje finansiranje ili sofinasiranje od institucija Srbije, Sa druge strane, institucije Srbije nisu u situaciji da prate kako se ti projekti realizuju. Izveštaji koje prosleđuju društva kojima su bila odobrena finansijska sredstva, ne odražavaju stvarno stanje realizacije finansiranog odnosno sofinasiranog projekta, zbog čega treba već u konkursnim uslovima opredeliti drugačije praćenje

realizacije projekata. NSSS vidi mogućnost da kao krovna organizacija preuzme ulogu praćenja realizacije projekata koje finansiraju institucije Srbije i Republike Srpske.

2. Mere za podizanje kulturne saradnje na viši nivo

a) Jedna od mera bi morala da predstavlja adekvatno raspolaganje s ljudskim resursima, što podrazumeva afirmaciju programa razmene studenata, univerzitetskih profesora i etabliranih stručnjaka koji se bave kulturnim stvaralaštvom, iza kojih treba da stanu institucije matične i domicilne države i u znatno većoj meri omoguće međusobnu saradnju, ali i (poželjno je) uključenost istih u neko od postojećih srpskih društava u Republici Sloveniji.

b) NSSS smatra da Republika Srbija treba, a i može, svojim merama da pomogne u afirmaciji organizacione strukture (npr. krovne organizacije) ne samo u Sloveniji nego i zemljama regiona, koja će biti organizaciono i kadrovski u funkciji kulturnog povezivanja s institucijama matične države, promocije njenog kulturnog stvaralaštva, ali i praćenja realizacije onih programa i projekata koje preko pojedinih društava finansiraju ili sufinansiraju institucije Srbije. Već u konkursu za prijavljivanje projekata bi morao biti uslov za prijavu između ostalog i “preporuka krovne organizacije – Nacionalnog saveta odnosno nacionalnog veća”, koja bi imala obavezu da prati realizaciju projekta u zemlji regiona i na kraju daje saglasnost na izveštaj o realizaciji projekta koji se dostavlja instituciji koja je sufinansirala projekat.

c) Za ostvarivanje ovih mera je potrebna odgovarajuća saradnja svih institucija Republike Srbije koje se bave dijasporom i Srbima u regionu i koje finansiraju ili sufinansiraju programe i projekte srpskih društava u zemljama regiona. Uprava za dijasporu i Srbe u regionu (naziv nije najvažniji, a jeste važan) bi mogla da bude administrativno-tehnički servis za saradnju s dijasporom i Srbima u regionu (nacionalnim savetima ili većima), gde se susreću i usklađuju interesi srpskih zajednica iz razsejanja i institucija Srbije.

d) NSSS smatra da Republika Srpska treba jednako kao i Srbija da usvoji mere koje će biti u funkciji kulturnog i institucionalnog povezivanja s kulturnim institucijama Slovenije, gde NSSS treba da bude ne samo most te saradnje, nego i nosioc odgovarajućih funkcija, koje deluju u interesu ne samo Republike Slovenije, nego i Republike Srpske.

V. PODRUČJE PROSVETE, OBRAZOVANJA I NAUČNE SARADNJE

1. Ocena stanja na području prosvete, obrazovanja i naučne saradnje

Ovo područje je najbolnija tačka srpske nacionalne zajednice u Sloveniji. Svaki narod ima svoj pečat. To je jezik kojim taj narod govori od postanka. Taj pečat Srbi u Sloveniji polako ali sigurno gube, delimično zbog nedovoljne brige institucija matične države Srbije, delimično i zbog politike domicilne države Slovenije, a najviše zbog nedostatka svesti o značaju srpskog jezika kod samih pripadnika srpskoga naroda u Sloveniji.

Već u 1. tački (pretposlednji i poslednji pasus) II poglavlja ove Strategije podsetili smo da je bila još 1880. godine u Beloj Krajini osnovana prva osnovna škola u kojoj se učio srpski jezik i ćirilično pismo, i da je ta škola zbog društvene i državne nebrige u zadnjih 70 godina potpuno ugašena. Ćirilično pismo se može naći samo još na nadgrobnim spomenicima. Srbi u Sloveniji su u vreme SFRJ bili priznati kao narod, i kao takvi imali mogućnost da izučavaju srpski jezik i ćirilično pismo u 5. ili 6. razredu i tako u dobroj meri savladaju svoj maternji jezik. Takođe oni koji su želeli da uče celu osnovnu školu na srpsko-hrvatskom jeziku su imali mogućnost u osnovnoj školi »Prežihov Voranc«, u Ljubljani (od 1. do 8. razreda) da se uče na tom jeziku.

Danas je situacija znatno drugačija. Domicilna država ili lokalne zajednice ne sprečavaju izučavanje srpskog jezika i ćiriličnog pisma, ali izostaje njihova proaktivna uloga, kao i podsticaj šire javnosti da se srpski jezik i ćirilično pismo afirmišu bar u onim školama u kojima ima dovoljan broj učenika srpske nacionalnosti. U okviru sistema osnovne škole srpski jezik se može učiti kao izborni predmet u 3. razredu osnovne škole. U poslednje tri godine, predmet srpski jezik je postojao samo u jednoj školi u Velenju; pohađalo ga je 5 učenika u 2013/2014, 12 učenika u 2014/2015. i 12 učenika u 2015/2016. godini. Ključni argument zbog kojeg srpski jezik nije uveden u osnovne škole kao izborni predmet je „premali interes među đacima“, kako su objasnili na ministarstvu pre pet godina, uz obrazloženje da je na više škola bila sprovedena anketa među đacima. Smatramo da je provođenje ankete urađeno površno i formalizirano, bez učešća stvarno zainteresovanih i bez jasne i prepoznatljive podrške slovenačke političke i kulturne javnosti.

Već na ovom mestu treba naglasiti da su srpski jezik i ćirilično pismo pre svega prepušteni samoorganizovanju naših sunarodnika, koji zajedno sa retkim srpskim društvima pokušavaju da spase što se spasiti može. Nekoliko srpskih društava ima u svojim programima aktivnosti koje su u funkciji očuvanja srpskog jezika. Činjenica je da institucije matične države finansijski delimično podržavaju takve programe i projekte, ali ne u dovoljnoj meri, ni u finansijskom ni u kadrovskom pogledu. Postoji više razloga koji otežavaju srpskoj deci normalno uključivanje u razrede u kojima bi se učio srpski jezik. Treba imati u vidu da je domaća okolina još uvek pod uticajem politike iz poslednje dve decenije, koja je o Srbiji i srpskom narodu širila vrlo negativnu sliku, pa se i danas mnoga deca nerado opredeljuju za učenje srpskog jezika, ne želeći da na taj način skreću pažnju na sebe. Sa druge strane, nisu retki roditelji koji sa svojom decom unutar svojih porodica govore slovenački, smatrajući da će se učenjem srpskog jezika u porodici umanjiti njihovu mogućnost za afirmaciju u slovenačkom društvu.

Kada govorimo o ćiriličnom pismu, tu je situacija još složenija i predstavlja daleko veći problem, pošto mnogi roditelji školske i predškolske dece, ni sami ne znaju ćirilično pismo ni čitati, a još manje pisati. Treba imati u vidu da su ti roditelji rođeni u Sloveniji, školovali se na slovenačkom jeziku, čitali uglavnom latinično pismo, a pisali su ili pišu uglavnom na slovenačkom jeziku, tako da ni sami ne mogu biti od pomoći svojoj deci kada je u pitanju ćirilično pismo.

2. Podaci o učenju srpskog jezika u Sloveniji i slovenačkog jezika u Srbiji

Nekoliko zanimljivih podataka o učenju srpskog jezika u Sloveniji i slovenačkog jezika u Srbiji će nam pokazati određen nivo (ne)brige o maternjem jeziku. Objasnili smo već da je u Sloveniji oko 65.000 pripadnika srpskog naroda, dok je u Srbiji nešto više od 4.000 Slovenaca.

Dopunsku nastavu slovenačkog jezika i kulture pohađa u Srbiji oko 100 učenika i 250 odraslih, pored toga određen broj slovenačkih učenika iz Srbije učestvuje na polugodišnjim školama, koje organizuje Zavod za školstvo Republike Slovenije za Slovence iz inostranstva. Nastava slovenačkog jezika u Srbiji se izvodi u Beogradu, Novom Sadu, Zrenjaninu, Nišu, Rumi, Irigu, Vrdniku, Vršcu, Gudurici, Leskovcu, Boru, Zaječaru, Kostolcu i Kruševcu.

Nastava na srpskom jeziku u Sloveniji je nakon 1992. godine, kada je bila ukinuta, prvi put organizovana u školskoj 2012/2013 godini, kao dopunska nastava srpskog jezika i kulture u osnovnoj školi Livada u Ljubljani (10 učenika). U školskoj 2013/2014 godini, broj učenika se u Ljubljani smanjio na 8, ali je započela dopunska nastava u Velenju, gde je bilo upisano 5 učenika. U 2014/2015 u Ljubljani nije bilo više dopunske nastave, dok se je u Velenju broj učenika povećao na 12, koliko je bilo i u 2015/2016. godini.

U proteklih šest godina, Društvo za srpski jezik i kulturu iz Ljubljane redovno organizuje dopunsku nastavu na srpskom jeziku za đake iz različitih škola. Nastava je tokom školske godine 2010/2011, organizovana u ljubljanskoj osnovnoj školi Majda Vrhovnik za grupu od 38 đaka. Sledeće školske godine nastavu je društvo organizovalo u parohijskom domu pored crkve Svetih Ćirila i Metodija, a naredne tri godine nastava se izvodila u osnovnoj školi Livada. Društvo za srpski jezik i kulturu iz Ljubljane je takođe organizovalo nastavu u Novom Mestu, u saradnji sa tamošnjim srpskim kulturnim društvom, te u Mariboru, u saradnji sa SKD Maribor. Poslednje dve godine nastava u Mariboru organizuje se pod okriljem pravoslavne crkvene opštine Maribor, troškove nastave pokriva Društvo za srpski jezik i kulturu. Nastava u Novom Mestu je obustavljena zbog nedostatka učitelja. U Ljubljani se ove godine nastava izvodi u osnovnoj školi Livada, za grupicu od desetak đaka mlađeg uzrasta i u parohijskom domu za dve grupe đaka (ukupno tridesetak đaka). Nastavu na srpskom jeziku kao i tečajeve srpskog jezika organizovali su takođe i u srpskom kulturnom društvu Sloga iz Nove Gorice i AKUD Kolo iz Kopra. Postoji više srpskih kulturnih društava koja u svojim godišnjim programima i u granicama kadrovskih mogućnosti izvedu programe dopunske nastave na srpskom jeziku i ćiriličnom pismu. Iako je daleko više dece (učenika) uključeno u okviru srpskih društava, smatramo da to nije zadovoljavajući nivo profesionalnog rada sa đacima, kako po pitanju masovnosti, tako i po pitanju materijalnih i kadrovskih mogućnosti.

3. Naučna saradnja između slovenačkih i srpskih institucija

Naučna saradnja između slovenačkih i srpskih institucija se na pojedinim područjima popravila (npr. medicinska savetovanja i saradnja), na nekim područjima se tek uspostavlja, ali nije još dostigla nivo s kraja 80-ih godina prošloga veka. Između 2004. godine i 2016. godine je bilo osam zasedanja mešanih komisija za naučnu i tehnološku saradnju, a bilo je i oko 300 istraživačkih projekata na kojima su radili

predstavnici slovenačkih i srpskih naučnih institucija. Nekoliko takvih projekata je sufinansirano u poslednjih nekoliko godina ili se sufinansira i u 2016/2017. godini.

4. Ciljevi srpske nacionalne zajednice na području prosvete, obrazovanja i naučne saradnje

Ciljevi srpske nacionalne zajednice u Sloveniji su, pre svega, sprečavanje gubitka kulturnog identiteta srpskog naroda u Sloveniji, i da se na području prosvete osiguraju sistemske mere, koje će omogućiti učenje srpskog jezika i ćirilicnog pisma za svu zainteresovanu decu.

Takođe cilj srpske nacionalne zajednice je bolje angažovanje postojećih ljudskih resursa, pre svega stručnih kadrova, kojima raspolazemo u Sloveniji a koje ne koristimo u dovoljnoj meri, bilo iz organizacionih ili finansijskih razloga. Zato srpska kulturna i druga društva moraju biti u funkciji stvaranja organizacionog jedinstva i adekvatnih uslova za realizaciju programa i projekata u oblasti prosvete i obrazovanja.

NSSS očekuje da Srbija nastavi voditi politiku dobrih odnosa i saradnje sa državama regiona, podsećajući da države regiona treba da omoguće srpskoj zajednici izučavanje srpskog jezika i ćirilicnog pisma u duhu Okvirne konvencije za zaštitu narodnih manjina. Država Srbija kao matična država srpskog naroda treba da uvek u bilateralnim razgovorima s predstavnicima slovenačke države podseća da je očuvanje srpskog jezika za pripadnike srpske zajednice u Sloveniji uslov za veće razumevanje između naroda i država, kao i činjenicu da je status Slovenaca u Srbiji, ali i Republici Srpskoj, primereno i na zadovoljavajući način rešen. Ovom Strategijom želimo da podsetimo da bi Republika Srbija trebalo da izjednači svoja finansijska ulaganja za Srbe u regionu, barem onoliko, koliko ulaže u nacionalne manjine na svojoj teritoriji, jer samo tako će omogućiti razvoj različitosti i raznolikosti u Srbiji i u regionu. Politika prema Srbima u regionu treba da bude artikulisana kao sastavni deo strateške državne politike Republike Srbije. Politika Srbije prema Srbima u regionu treba da bude jedinstvena politika Vlade Republike Srbije.

Takođe podsećamo institucije Republike Srpske da bi trebalo da izjednače svoja finansijska ulaganja pre svega za Srbe u Sloveniji, jer je u Sloveniji najveća koncentracija Srba upravo iz Republike Srpske, barem onoliko, koliko ulaže u nacionalne manjine na svojoj teritoriji. Takođe politika Republike Srpske bi trebalo da bude artikulisana na nivou državne politike i ne može biti uspešna, ako to nije jedinstvena politika Vlade Republike Srpske.

5. Mere za realizaciju ciljeva u oblasti prosvete, obrazovanja i naučne saradnje

- NSSS predlaže da se u saradnji sa najznačajnijim kulturnim i obrazovnim institucijama – Maticom srpskom, Srpskom književnom zadrugom i ministarstvima prosvete, nauke i tehnološkog razvoja Republike Srbije i Republike Srpske izradi jedinstvena strategija, koja će osigurati standardizovan pristup učenju srpskog jezika u svim državama regiona i definisati minimalne uslove, koje u tu svrhu mora da osiguraju Republika Srbija i Republika Srpska;

- NSSS predlaže da se u saradnji sa Maticom srpskom, Srpskom književnom zadrugom i ministarstvima prosvete, nauke i tehnološkog razvoja Republike Srbije i Republike Srpske izrade jedinstveni standardizovani udžbenici za dopunsku nastavu na srpskom jeziku koji bi sadržali ćirilčno i latinično pismo usporedno, koje bi učila deca u Sloveniji i drugim državama, u kojima se trenutno izučava samo latinično pismo;
- NSSS i sva srpska društva u Sloveniji koja imaju u svojim programima i srpski jezik predlažu da Ministarstvo za školstvo i sport Republike Slovenije usvoji pravne okvire za sistemsko uređenje učenja srpskog jezika u svim osnovnim školama u kojima postoji minimalan interes, bilo kao dopunska nastava ili kao fakultativno izučavanje srpskog jezika. Ministarstvo za školstvo Republike Slovenije treba da u svim osnovnim školama za koje se pretpostavlja da imaju dovoljno zainteresovanih đaka, u saradnji sa NSSS, ponovo sprovede ankete kojima će se evidentirati deca koja žele da uče srpski jezik. Ta anketa treba da se sprovodi redovno na početku svake školske godine.

VI. PODRUČJE PRIVREDNE I EKONOMSKE SARADNJE

1. Ocena stanja

Područje privredne i ekonomske saradnje između Slovenije i Srbije odnosno Republike Srpske je i te kako važno i odražava se na sva druga područja kao što su kultura, prosveta i nauka, mediji i druge delatnosti, a koje su važne za očuvanje srpskog nacionalnog identiteta. Uopšteno govoreći, odnosi i saradnja između Slovenije i Srbije, od sticanja nezavisnosti Slovenije nikada nisu bili bolji, što je velika zasluga pre svega privrednika obe države, ali i posledica učešća pripadnika srpske zajednice u stvaranju pogodnog privrednog ambijenta i uslova za međusobnu saradnju.

Saradnja između Slovenije i Republike Srpske ima mogućnost da se unapredi u obostranu korist, i tome cilju će biti posvećeno delovanje NSSS.

Privredna saradnja između Srbije i Slovenije je izuzetno dobra, iako postoje mogućnosti da se na brojnim područjima još unapredi. Mešovite komisije i zajedničke sednice vlada su utvrdile da je privrednu saradnju moguće unaprediti na području prometa, zaštite životne sredine, informacijsko-komunikacijskih tehnologija, turizma, energetike, zaštite i pomoći prilikom prirodnih nesreća, poljoprivrede, šumarstva i prehrane.

Slovenija iskreno nudi Srbiji političku i svaku drugu podršku u procesu pridruživanja Srbije EU, što Srbija i NSSS izuzetno cene. U 2015. godini počela je primena bilateralnog sporazuma o tehničkoj pomoći Slovenije Srbiji, gde učestvuju petnestak slovenačkih stručnjaka za pomoć kod otvaranja 7 poglavlja i nekoliko projekata twining: zakonite migracije, hemikalije, azil, ljudska prava, revizija javnih nabavki, organizovani kriminal itd.

Kada je reč o ljudskim pravima, Srbija treba da redovno potseća svoje sagovornike iz Slovenije i zemalja regiona, pa i EU, da bi Srbi bili izuzetno zadovoljni, kada bi zemlje regiona ponudile iste standarde zaštite nacionalnih manjina, kakve nudi Republika Srbija manjinskim zajednicama, koje žive u Srbiji.

2. Privredna saradnja, investicije i turizam

Trgovinska razmena je svake godine viša i u 2015. godini je dostigla 1,14 mil. evra, međutim ta razmena nije uravnotežena. Na godišnjem nivou, Srbija ima deficit oko 300 mio Eura u odnosu na Sloveniju. Po podacima privredne komore Slovenije, u Srbiju izvoze 1.724 slovenačke kompanije, s trendom povećanja tog broja. Nemamo preciznih podataka o broju srpskih kompanija koje izvoze u Sloveniju, ali s vrednostnog vidika se svake godine beleži znatno povećanje.

Slovenija je na drugom mestu kada su u pitanju investicije u Srbiji. U 2015. godini je investirala oko 996,1 miliona evra, što je nešto manje od iznosa investicija u 2014. godini, dok je iz Srbije investirano u Sloveniju samo 59,3 miliona evra, što je u odnosu na 2014. godinu povećanje za 28%. Veće srpske investicije u Sloveniji su Hotel Intercontinental u Ljubljani, Grand Hotel Palace Portorož (Kempinski Palace) u Portorožu, Intertrade d.o.o., Ljubljana.

Potencijala ima na obe strane, a mislimo da naročito postoji neiskorišćeni potencijal na strani Srbije i Republike Srpske, u smislu mogućnosti investicija u Republiku Sloveniju. U Srbiji svakako postoji visok nivo zainteresovanosti među privrednicima i investitorima za ulaganje i investiranje u Sloveniju. Razlozi za to su mnogobrojni, pre svega, Slovenija je članica EU što potencijalnom investitoru otvara pristup na tržište EU bez administrativnih i političkih prepreka kakve mogu postojati kada se nastupa iz pozicije Srbije.

Sporazum između Republike Srbije i Ruske Federacije o slobodnoj trgovini (zaključen 2011. godine), kao i Sporazum između R. Srbije i R. Kazahstana (zaključen 2010. godine), otvaraju ogroman prostor za ekonomsku saradnju. Uzimajući u obzir tu činjenicu i ugodan poslovni ambijent, slovenački privrednici su već prepoznali prednost Srbije za investicijska ulaganja u odnosu na druge zemlje regiona.

Takođe postoji dosta primera investicija u Sloveniju koje su izvršene od strane srpskih privrednika. Nabrajamo samo one »najpoznatije«: kupovina »Fructala« od strane srpske kompanije Nektar group (2011. godina), kupovina kompanije »Hermes SoftLab« od strane Comtrade-a (2008. godina), kupovina hotela »Kempinski Palace« iz Portoroža od strane MK Grupe (2015. godina), preuzimanje Gorenjske banke od strane AIK Banke koja je pod kontrolom MK Grupe (2017. godina).

Nažalost, u jednom delu slovenačke javnosti postoji »strah« i otpor od investicija koje dolaze iz Srbije zato što se oni u medijima prepoznaju kao tajkuni, kontroverzni biznismeni... koji su do svog bogatstva došli (navodno) na vrlo sumnjiv način. Tako smo imali problem od pre nekoliko godina kada je javnost danih raspredala o investicijama srpskog biznismena Miroslava Miškovića koji je bio zainteresovan za gradnju tržnog centra u Stožicama. Na kraju je u posao ušao zaobilaznim putem, investirajući u izgradnju Hotela Interkontinental u centru Ljubljane, ali preko slovenačke firme. Srpski biznismen Miodrag Kostić je kupio Hotel Kempinski u Portorožu, postojala je zainteresovanost i za aerodrom u Portorožu, ali je, pored ekonomskih razloga, kao i u mnogim prethodnim primerima, postojao priličan otpor dela javnosti zbog pominjanja investitora iz Srbije u negativnom kontekstu.

NSSS, u saradnji sa privrednicima iz Srbije i uz pomoć države Srbije i Republike Srpske, ima kapacitet da radi na pozitivnoj prepoznatljivosti srpskih investicija u Sloveniji (ističući pozitivne primere npr. Fruktala ili Comtrade-a, koje zaposleni hvale

kao »odličan primer dobre prakse« što je u današnjem savremenom svetu postala jako bitna stvar kada su odnosi između poslodavaca i zaposlenih u pitanju).

U Srbiji postoji registrovan i vrlo aktivan Slovenački poslovni klub (osnovan 2003. godine, samo dve godine nakon velike investicije Merkatora u izgradnju tržnog centra na Novom Beogradu) koji je angažovan u okupljanju slovenačkih privrednika i pomoći njima, ali i organizovanjem raznih predavanja, konferencija i seminara u cilju što boljeg i jačeg povezivanja dve države na privrednom planu. NSSS predlaže da se po jednakim ili sličnim principima organizuje nešto slično – osnivanje nekog neformalnog poslovnog kluba, koji bi, barem zvanično, mogao da bude samostalan, a suštinski da bude (možda) pod pokroviteljstvom NSSS-a.

Problem je što srpske investicije u Sloveniji u velikom broju slučajeva žele da budu »nevidljive«, da se sve radi »po tiho«, jer ne žele da se identifikuju na taj način, kao »srpske«. Vrlo mali broj ljudi je obavešten da su dve kompanije, jedna iz R.Srpske i jedna iz Srbije ušle u posao preuzimanja dve kompanije iz Slovenije, ali je sve rađeno u totalnoj diskreciji, da se slučajno nešto ne sazna.

Poznato je da je 3. marta 2017. godine u zamku Zemono održan važan sastanak Slovenačko-srpskog poslovnog kluba (BASS – Business Association of Slovenia and Serbia). To je bila, takoreći, njihova osnivačka skupština, na kojoj je bio prisutan i ambasador Republike Srbije. Predsednik tog kluba je Goran Medić, direktor Fructala. Po saznanju NSSS je težište rada BASS promocija srpskih privrednih potencijala u Sloveniji i uspostavljanje kontakata između slovenačkih i srpskih kompanija, što NSSS pozdravlja i preporučuje sličnu saradnju i s kompanijama iz Republike Srpske.

Vodstvo NSSS treba da uspostavi kontakt s vodstvom poslovnog kluba BASS i predstavi programske cilje i želju za uspostavljanje saradnje, koja može biti ne samo u interesu postojećih kompanija, nego i opštem društvenom interesu domicilne i matične države, ali i Republike Srpske. Modeli saradnje su stvar dogovora.

Privredni i ekonomski odnosi se mogu podići na još viši nivo jer neiskorišćenog potencijala ima, i to na obe strane.

Imajući u vidu da je oko 60% srpske populacije u Sloveniji iz Republike Srpske odnosno BiH, NSSS želi da se privredna i svaka druga saradnja između Slovenije i Republike Srpske unapredi, podigne na znatno viši nivo i da se trgovinski deficit Republike Srpske sa Slovenijom uravnoteži. Ideja NSSS je da bi otvaranje predstavništva Republike Srpske u Ljubljani doprinelo povećanju obima ekonomske i privredne saradnje.

3. Turizam

Po podacima turističkih agencija i turističkih saveza Srbije i Slovenije, sve je više gostiju iz Srbije koji dolaze u Sloveniju. U 2014. godini je zabeleženo znatno povećanje u odnosu na 2013. godinu. U 2015. godini je bilo 86.911 turista iz Srbije u Sloveniji ili 220.614 noćenja, što predstavlja povećanje u odnosu na 2014. godinu. U 2016. godini je takođe zabeleženo znatno povećanje noćenja, pre svega poslovnih ljudi iz Srbije.

Po broju noćenja turista u Srbiji, Slovenija je na sedmom mestu. Slovenački turisti su pretežno preko vikenda u Beogradu, u planinskim centrima i na novogodišnjim koncertima.

4. Saobraćaj

Slovenija je u svojim strateškim dokumentima predvidela da je Balkan i Srbija za Sloveniju važno područje, kako drumskog, tako i železničkog saobraćaja. Te saobraćajne komunikacije su jednako važne i za Srbiju, što je potvrđeno na zajedničkim zasedanjima obe vlade.

5. Mere za poboljšanje privredne i ekonomske saradnje

Aktivnosti koje bi NSSS mogao da preduzima sa svoje strane u cilju podizanja nivoa ekonomske i privredne saradnje između Srbije i Republike Srpske sa Slovenijom:

- Uloga NSSS bi se mogla ogledati i u tome da, jačanjem svoje pozicije i uloge u srpskoj zajednici u Sloveniji i u slovenačkom društvu, radi na tome kako bi srpsku zajednicu predstavio na jedan realan način, a tu pre svega mislimo i na oblast ekonomije i privrede. Mislimo da je potrebno raditi na prepoznatljivosti srpskih investicija u Sloveniji i objašnjavanju da investicije koje dolaze iz Srbije nisu ništa ni gore ni bolje od onih koje dolaze iz npr. Austrije ili Nemačke. Čak mogu biti i bolje jer dolaze iz regiona koji predstavlja jednu celinu u kulturološkom i društvenom smislu, ali i komplementarnosti, koje su posledica života u zajedničkoj državi, više od 70 godina.
- NSSS bi, kao krovna organizacija srpske zajednice u Republici Sloveniji, mogao da organizuje različita stručna predavanja, seminare, savetovanja, kurseve, tribine iz oblasti ekonomije i srodnih disciplina, na koja bi pozivao stručnjake iz Srbije (pravnike, ekonomiste, menadžere) koji bi predstavili i objanili značaj Sporazuma koje Srbija ima potpisane sa Ruskom Federacijom, te bi se na taj način mogli još i više zainteresovati slovenački privrednici za investiranje u Srbiju i Republiku Srpsku, koja ima na osnovu Sporazuma o specijalnim vezama sa Srbijom u većoj meri jedinstven kulturni i ekonomski prostor. NSSS bi, sa svoje strane, mogao da organizuje nešto slično što Slovenci imaju u Srbiji – osnivanje nekog neformalnog kluba, koji bi, barem zvanično, mogao da bude samostalan, a suštinski da bude pod pokroviteljstvom NSSS-a (analogno postojanju Slovenačkog poslovnog kluba u Srbiji).
- NSSS treba da animira privrednike i investitore iz Srbije koji posluju u Sloveniji da uzmu učešće u radu NSSS-a (za početak ne direktno, već na neki neformalni način, npr. kroz članstvo u tom nekom poslovnom klubu ili slično, što bi na posredan način koristilo i Srbima u Sloveniji, a i tim firmama). Ciljevi takvog kluba mogli bi se ogledati u: stručnom usavršavanju članova; informisanju o izmenama i dopunama relevantnih propisa; ostvarivanju saradnje i čvršćeg povezivanja između članova; podizanju kvaliteta poslovnih odnosa; zaštiti interesa svojih članova; negovanju dobrih poslovnih običaja i poslovnog morala; pružanju informacija o mogućnostima ulaganja, kako u Srbiju, tako i u Sloveniju; uspostavljanju kontakata i ostvarivanju saradnje sa državnim organima Republike Srbije i Republike Srpske, u cilju poboljšanja uslova za ulaganje i poslovanje.

VII. PODRUČJE MEDIJA

1. Analiza stanja

U vreme raspada zajedničke države SFRJ niti elektronski niti štampani mediji nisu bili naklonjeni niti Srbiji niti srpskom narodu, nego obratno, najčešće su bili pod uticajem dnevne politike, koja nije bila objektivna. S vremenom otopljanja sveukupnih odnosa između Slovenije i Srbije se i medijska slika menja o samoj Srbiji i srpskom narodu, ali još uvek su slovenački elektronski mediji u velikoj meri konzervativni kada su u pitanju srpska kultura, srpski jezik i predstavljanje kulturnog stvaralaštva Srba u Sloveniji.

U Sloveniji je preko 20.000 srpskih domaćinstava, koja plaćaju pretplatu za upotrebu slovenačke nacionalne televizije (TV Slovenija). Na taj način Srbi doprinose materijalnoj osnovi nacionalne TV sa nešto manje od 3.000,000,00 evra na godišnjem nivou.

Već na ovom mestu treba konstatovati da su Radio Televizija Srbije SAT, ali i prvi i drugi program RTS izuzetno gledani u Sloveniji, posebno kada je reč o starijoj ili srednjoj generaciji. Zato je od izuzetne važnosti kakve sadržaje producira RTS i kakvu pažnju posvećuje srpskoj zajednici u Sloveniji. Dosadašnja praksa nam pokazuje da je RTS pratila samo najznačajnije događaje koji su se odnosili na rad srpskih društava ili dolazak visokih zvaničnika institucija Republike Srbije u posetu Sloveniji. Međutim, to nije dovoljno, jer RTS treba svoju programsku šemu uravnotežiti tako da Srbi u Sloveniji dobiju minutažu sličnu onoj koju imaju Srbi u Mađarskoj, Rumuniji ili Hrvatskoj.

NSSS takođe želi konstatovati da je RTRS posvećivala određenu pažnju kulturnom stvaralaštvu Srba u Sloveniji. NSSS očekuje da programi i sadržaji RTRS umeste u programsku šemu praćenje rada srpske nacionalne zajednice u Sloveniji i afirmaciju onih sadržaja i aktivnosti koje su u funkciji objektivnog informisanja o kulturnom i prosvetnom stvaralaštvu, ali i političkom delovanju Srba u Sloveniji.

2. Pregled aktuelnog stanja i predlozi mera na području medija

Medijska strategija sastoji se iz **tri osnovna smera delovanja:**

- Informisanje slovenačke javnosti o aktivnostima kulturno-umetničkih društava/udruženja i uspešnih pojedinaca svih profila – članova srpske zajednice u Sloveniji,
- informisanje pripadnika srpske zajednice o aktivnostima srpskih udruženja/nevladinih organizacija koje izvođe različite projekte i za pripadnike srpske zajednice u Sloveniji,
- informisanje matične zemlje o problematici srpske zajednice u Sloveniji.

Ključni preduslovi za ostvarivanje navedenih funkcija su:

- zadovoljavajući pristup srpske zajednice većinskom medijskom prostoru i centralnim medijima;
- razvijeni, profesionalni srpski manjinski mediji sa kontinuitetom u radu i prisustvu u medijskom prostoru.

3. Trenutno stanje

3/1 U okviru javnog servisa RTV Slovenija.

Informisanje slovenačke javnosti o pripadnicima srpske zajednice u Sloveniji odvija se u okviru Televizije Slovenija od januara 2015. u emisiji **NaGlas!**, uključujući i internet portal www.rtv slo.si. Od septembra 2016. godine na Prvom programu Radija Slovenije emituje se emisija **Sami naši**.

Informisanje o Srbima je u oba slučaja zastupljeno zajedno sa pripadnicima drugih naroda bivše Jugoslavije koji žive u Sloveniji. Odmereno programsko vreme dakle Srbi dele sa još pet naroda.

Radijska emisija Sami naši emituje se na Radiju Slovenija nedeljom u 21.30 i traje 30 minuta, a posle emitovanja dostupna je na <https://radioprvi.rtv slo.si/sami-nasi/>. Emisija je na slovenačkom jeziku.

Emisija NaGlas! traje 15 minuta i emituje se na prvom programu TV Slovenija svake druge subote u 12.40 i druga je po gledanosti, što znači da je u proseku prati između 25.000 i 30.000 gledalaca. Ono što je važno istaći jeste da se sadržaji iz emisije NaGlas! (prilozi i razgovor u studiju) objavljuju istovremeno i u obliku članaka i intervjua na www.rtv slo.si koji ima 520.000 korisnika iz Slovenije i još 70.000 iz inostranstva.

Obe emisije – Naglas i Sami naši finansira RTV Slovenija sama. Proizvodnja emisija (kao i sve aktivnosti za njihovu promociju – širenje sadržaja na www.rtv slo i društvenim mrežama), odvija se **bez ikakvih sredstava iz budžeta**, koja su rezervisana samo za pripadnike priznatih nacionalnih manjina – Italijana i Mađara odnosno Roma.

Poređenja radi, prema zvaničnim podacima aplikacije Erar.si <http://erar.si/prejemnik/29865174/> – od 2003. pa do marta 2017. je iz budžeta za finansiranje emisija na mađarskom, italijanskom i romskom jeziku na RTV Slovenija – javnoj radio-televiziji isplaćeno više od **18 miliona evra**.

Nezavisni eksperti ocenjuju da država daje čak 100 puta više budžetskih sredstava za kulturu (a samim tim i medije) za priznate u odnosu na nepriznate manjine.

Mada u postojećim propisima postoji zakonska osnova za finansiranje medijskih sadržaja manjinskih zajednica, za to do sada nije bilo dovoljno političke volje i spretnosti. Postojeće rezolucije koje je na tu temu usvojio slovenački parlament takođe nisu dale nikakve rezultate po pitanju sufinansiranja.

Zabeleženo je nekoliko pojedinačnih slučajeva sufinansiranja (lokalnih radio stanica), ali je njihov učinak bio minimalan – ako ga je uopšte bilo. Potrošena su znantna budžetska sredstva bez konkretnih i trajnih efekata.

3/2 PREDLOG za uređenje medijskog pitanja srpske zajednice na RTV Slovenija:

Medijska strategija sugerše Nacionalnom savetu Srba Slovenije da preduzme dodatne mere pritiska na slovenačku vladu kojim bi se došlo do dogovora o finansiranju medijskih sadržaja za pripadnike srpske zajednice u Sloveniji iz slovenačkog budžeta. To se može uraditi proširivanjem nadležnosti već postojećeg Urada RS za narodnosti ili oblikovanjem postavke u budžetu kojim bi se budžetska sredstva preko Ministarstva za kulturu alocirala na RTV Slovenija za podršku konkretnim emisijama i sadržajima.

To bi omogućilo zapošljavanje novinara, lektora, prevodilaca i drugih medijskih profesionalaca srpske narodnosti kojima bi se obezbedio neophodni kontinuitet

informisanja i širenja sadržaja u što većem obimu kako bi informacije došle do što većeg broja ljudi.

Sve to može se izvoditi samostalno ili u dogovoru sa ostalim manjinskim zajednicama sa područja bivše Jugoslavije u Sloveniji – kada se radi o sadržajima koji bi se plasirali preko RTV Slovenija.

Deo pomenutih budžetskih sredstava išao bi i na informisanje pripadnika srpske zajednice o aktivnostima ovdašnjih kulturno-umetničkih društava, udruženja i drugih nevladinih organizacija koje se kroz različite evropske projekte obraćaju i pripadnicima srpskog naroda u Sloveniji.

3/3 U okviru drugih medija.

Jedina radio emisija na srpskom jeziku u Sloveniji je **Kontrola leta na Radiju Študent**. Emisija se redovno emituje od maja 2012. godine, dva puta mesečno, svake druge subote, u trajanju od sat vremena na frekvenciji Radija Študent, 89,3FM. Emisija se emituje i na internetu na www.radiostudent.si i dostupna je i posle emitovanja za preslušavanje i presnimavanje sa interneta na stranici <http://radiostudent.si/dru%C5%BEba/kontrola-leta> Emisiju u potpunosti uređuju i izvode pripadnici srpske zajednice.

Kontrola leta je kulturno-informativna emisija kolažnog tipa, zasnovana na kritici i dijalogu između srpske i slovenačke kulture. U emisiji se promoviše progresivna, alternativna, urbana srpska kulturna scena (muzika, literatura, pozorište, film), koja u Sloveniji nije dovoljno medijski zastupljena. Tako emisija pruža drugačiji uvid u srpsku kulturu, bez pozitivnih i negativnih stereotipa.

Emisija se prijavljuje na konkurse Ministarstva kulture R. Srbije, Ministarstva spoljnih poslova R. Srbije i na Ministarstva kulture R. Slovenije. Od Srbije za realizaciju emisija dobija godišnje u proseku nekoliko hiljada evra, a od Slovenačkog Ministarstva kulture 500 evra godišnje.

3/4 U okviru manjinskih srpskih medija.

U Sloveniji ne postoji nijedan medij na srpskom jeziku koji bi ispunjavao profesionalne novinarske/grafičke/dizajnerske standarde i koji bi redovno izlazio. Postoji više časopisa društava i udruženja, ali su njihovi dometi veoma skromni – kako u kvalitetu, tako i u dostizanju ciljne publike (pripadnika zajednice) i većinske slovenačke javnosti.

Srpski časopisi se prijavljuju na konkurs Javnog fonda za kulturnu delatnost R. Slovenije, koji je namenjen amaterskom stvaralaštvu. Sredstva iznose od nekoliko stotina do (ređe) par hiljada evra po medijskom projektu. Prijavljuju se i na konkurse države Srbije.

Postoji i više portala koji se po svojoj funkciji razlikuju: na primer: informativni portal Štajerske novice <http://stajerska.eu/>, portal SKC Danilo Kiš www.dks.si koji sadrži kolumne, intervjue, literaturu.

3/5 Predlog mera:

- U Sloveniji ne postoji državni konkurs na kojem bi manjinski, srpski, neprofitni medij konkurisao za finansijska sredstva. JSKD finansira isključivo amaterske poduhvate i to izuzetno niskim sredstvima, a sa druge strane Ministarstvo kulture R. Slovenije raspisuje konkurs za medijske sadržaje za sve medije u Sloveniji, pri čemu, npr.

manjinski portal ili časopis nema nikakvih mogućnosti (takmičiti se ravnopravno sa najvećim slovenačkim medijima). Drugi razlog je taj što je konkurs za medijske sadržaje koji Min. za kulturu raspisuje jednom godišnje tako koncipiran da je nemoguće da ga izvede srpska nevladina organizacija (udruženje) jer se zahteva da polovinu troškova od dobijenog iznosa na konkursu pokrije sama. U situaciji kada nema komercijalne zarade ni profita, kao što nema nijedno udruženje, takva organizacija ne može da izvede projekat i automatski je zapravo izbačena iz tog konkursa.

- Trebalo bi izvršiti pritisak na Ministarstvo kulture R. Slovenije da pripremi i otvori konkurs koji će biti namenjen isključivo manjinskim medijima iz bivše Jugoslavije. Tako bi se otvorile mogućnosti za razvijanje srpskih medija i kulture uopšte u Sloveniji. Na primer, takva praksa već postoji za nemačko govoreću populaciju u Sloveniji za koje postoji poseban konkurs namenjen samo ovoj kategoriji manjine.

- Druga mogućnost jeste programsko finansiranje umesto projektnog. Na taj način bi se finansirali mediji dugoročnije - od 1 do 5 godina. Da bi jedan medij mogao tako da se zove, mora da ima profesionalne novinare, urednike, fotografe, dizajnere, prevodioce, lektore itd. i da izlazi redovno. To je nemoguće bez kontinuiranog (su)finansiranja.

- Informisanje bi uopšte u srpskoj zajednici trebalo da se odvija na brz i savremen način koji danas omogućavaju internet i društvene mreže, pre svega dakle preko portala – to može biti portal Nacionalnog saveta Srba Slovenije – koji bi delovao na primer po uzoru na već postojeći portal SKC Danilo Kiš. Da bi ostvario svoju misiju – mora biti obezbeđen kontinuitet – a njega ponovo nema bez obezbeđenih budžetskih sredstava koja bi omogućila zapošljavanje potrebnih profila ljudi.

- NSSS takođe očekuje da programi i sadržaji RTRS umeste u programsku šemu praćenje rada srpske nacionalne zajednice u Sloveniji i afirmaciju onih sadržaja i aktivnosti koje su u funkciji objektivnog informisanja o kulturnom i prosvetnom stvaralaštvu, ali i političkom delovanju Srba u Sloveniji.

VIII PODRUČJE NACIONALNOG DUALITETA

1. Ocena stanja

NSSS konstatuje da je u Sloveniji sve više mladih iz mešanih brakova, kojima postojeća srpska društva ili srpske institucije ne poklanjaju odgovarajuću pažnju. Osnovna ideja je da se u Strategiji definišu mere i aktivnosti koje će doprineti da se i mladi iz mešanih brakova bolje upoznaju sa srpskom kulturom, istorijom i tradicijom, ali i da se afirmiše srpski jezik, koji se gubi čak i u međusobnoj komunikaciji srpske omladine.

Da bi se omladina podstakla, potrebno joj je skrenuti pažnju u svim medijima, pre svega elektronskim, na aktivnosti odnosno događaje koji promovišu srpski nacionalni identitet, kulturu, istoriju, tradiciju, pismo i jezik. Mnogo bi se moglo postići kreativnim pristupom, jer danas nije zanimljiva ni knjiga, ni dodatno sedenje na času srpskog jezika ili na času srpske istorije. Sve što je danas omladini potrebno je pametan telefon ili kompjuter na kom će moći pratiti što im se plasira. A moguće je mnogo toga: na primer video igrice sa junacima iz srpske istorije, igrice sa ćirilničnim slovima, kvizovi koji bi

donosili određene nagrade, zatim televizijske emisije u kojim bi omladina učestvovala, a gde bi trebala pokazati svoje znanje iz tradicije, istorije, jezika itd.. To bi mogla biti i takmičenja na kojima bi za pobednika ili pobednike bila obezbeđena nagrada. Ne možemo sprečiti moderne trendove i upotrebu elektronskih uređaja, ali možemo usmeriti njihovu upotrebu na kvalitetne sadržaje koji će podstaći omladinu da srpski jezik, srpsku istoriju, srpsku tradiciju ne shvataju samo kao život babe i dede na selu, i kao svoj iskrivljeni srpsko-slovenači izgovor. Na ovaj način bi takođe shvatili da srpski jezik nije nešto loše, kakav je i dalje trend prikazivanja zapadnih medija, nego nešto mnogo bolje i mnogo zanimljivije od toga. Moderni trendovi mogu nam u tom procesu očuvanja srpskog jezika, kulture, tradicije, istorije i pisma mnogo pomoći, ako ih adekvatno upotrebimo i plasiramo.

2. Predlog mera i aktivnosti u cilju inspirisanja omladine srpskom kulturom, istorijom, tradicijom, pismom i jezikom

- Srpska kulturna i druga društva u Sloveniji ali i institucije Srbije i Republike Srpske treba da posvete veću pažnju omladini iz mešanih brakova, kojih je u Sloveniji sve više, i da svojim programima i projektima omoguće učenje srpskog jezika i ćirilnog pisma ne samo u društvima po Sloveniji, nego i učešćem u posebnim radionicama, koje organizuju organizacije u Srbiji i Republici Srpskoj;
- NSSS će sa svojim aktivnostima, programima i projektima podržati sva društva koja posvećuju dodatnu pažnju deci i omladini iz mešanih porodica koja izražavaju interesovanje za učenje srpskog jezika, kulture, istorije i tradicije.

IX. PODRUČJE HUMANITARNE SARADNJE

1. Ocena stanja na području humanitarne saradnje

Srpska narodna zajednica je već nakon sticanja nezavisnosti Republike Slovenije, u vreme ratova u Republici Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini, pristupila humanitarnom radu, pre svega s prikupljanjem i slanjem pomoći svome narodu na zahvaćenim ratnim područjima. Humanitarna pomoć srpskom narodu je nastavljena i nakon rata, a posebno u vreme NATO agresije na SRJ 1999. godine, kada smo sakupljali sve što je moglo biti od pomoći napadnutim narodima Srbije i Crne Gore. Humanitarna pomoć se i nakon 1999. godine sve vreme i do danas prikuplja i šalje, pre svega srpskom narodu na Kosovu i Metohiji.

Srbi u Sloveniji su nakon katastrofalnih poplava u Srbiji i Republici Srpskoj 2014. godine prepoznali značaj organizacione strukture kod prikupljanja, distribucije i transporta humanitarne pomoći i značaj saradnje sa institucijama domicilne države. Pomoć koju su nudile slovenačke institucije (Crveni krst, Karitas, Štab civilne zaštite, slovenačka vojska i lokalne zajednice) bila je srpskoj zajednici od velikog značaja. Uvažavajući činjenicu da živimo na prostoru izloženom rizicima i u nestabilno vreme, te stoga nikada nismo sigurni kada i gde će biti potrebna međuljudska solidarnost, NSSS želi postaviti organizacionu strukturu koja će se uklopiti u sistem slovenačkih

humanitarnih institucija (Crveni krst, Karitas itd.), i istovremeno po svojoj strukturi i obeležjima biti prepoznatljiva kao humanitarna organizacija srpske nacionalne zajednice.

I danas se oseća nedostatak povezane humanitarno programske logističke infrastrukture koja uslovljava bolje neparcelirane uslove za bolje dostizanje humanitarnog efekta, a to se može postići zajedničkom programskom, organizacionom i logističkom infrastrukturom i sa zajedničkim ciljevima. Sa takvim pristupom se mogu postići bolji uslovi kod redovnog programskog humanitarnog delovanja, prijavljivanjem na javne konkurse i projekte, kao i kod ostalih humanitarnih aktivnosti koje bi trebalo da budu deo delovanja NSSS u Republici Sloveniji, ali i u svim državama i pokrajinama gde se nalazi i deluje srpski narod, kome je neophodna humanitarna pomoć, stipendiranje ili bilo kakav drugi oblik pomoći.

2. Projekti koji bi doprineli poboljšanju humanitarne saradnje

- Zajednički redovni godišnji program i projekat u obliku humanitarno umetničko literarnog događaja sa ključnim elementima humanitarnog horizontal pomoći u organizaciji onih društava koja imaju u svom programu pretežno humanitarni rad, a koja su u sastavu NSSS, uključujući i druge institucije, organizacije i ustanove, čije poslanstvo je humanitarnog značaja.
- Zajednički redovni godišnji program i projekat u obliku sufinansiranja školovanja i stipendiranja socijalno ugrožene dece iz regiona.
- Zajednički redovni godišnji program i projekat u obliku sufinansiranja i organizovanja letovanja dece iz socijalno ugroženih porodica iz celog regiona - iz svake države i pokrajine gde živi srpski narod po jedno dete. Iz Srbije bi svake godine iz tri porodice po jedno dete bilo izabrano po ključnim socijalnim društvenim kriterijumima. Toj deci bi se omogućilo 7-dnevno letovanje na slovenačkom primorju, a sve to u saradnji sa srpskim društvima i verskom zajednicom, kao i sa svim institucionalnim humanitarnim društvima iz Republike Slovenije.
- NSSS će podržati i dati preporuke onim društvima koja imaju u svojim programima pretežno humanitarni rad za prijavljivanje na projektne javne razpise u cilju dostizanja humanitarnih efekata, ali i povezivanja s humanitarnim organizacijama i institucijama u Sloveniji i zemljama regiona.

3. Postavljanje Akcionog plana rada i finansiranja za višegodišnje razdoblje

U redovni program humanitarnih aktivnosti (rada i finansiranja) se uključuju sledeći projekti i programska struktura:

- **Humanitarni događaj/i** sa dodatnim programskim elementima umetnosti, literature, folklora, plesa, u saradnji sa svim kompetentnim odborima.
- **Humanitarne radionice** sa elementima umetničkih i društveno-humanističkih i socijalnih strategija razvoja i rezultata;
- **Humanitarni projekti** u saradnji sa neprofitnim organizacijama, društvima, Crvenim krstom, Karitas-om...itd, sa ciljem dostizanja humanitarnog efekta i rezultata, koji će biti šireg i većeg značaja i za slovenačku narodnu zajednicu.

4. Mere za kvalitetnu organizaciju humanitarne saradnje Srba u Sloveniji

Jačanje humanitarnog razvoja u povezivanju i saradnji sa institucijama Slovenije (Crveni krst, Karitas, razni zavodi i društva, koja su neposredno već dugoročno povezani sa radom na socialnoj problematici in reševanju te iste, kao što su npr. sledeća društva Never Give Up, Anina Zvezdica, Zavod Zadnje upanje..itd.), ali i sa institucijama Republike Srbije i Republike Srpske, i sa srpskim nacionalnim savetima zemalja regiona, s ciljem uspostavljanja kvalitetne humanitarne saradnje, na temelju kulturnog, umetničkog i prosvetnog (radionice različitih tematika i radova) humanizma. Pored navedenog potrebno je razviti sledeće mehanizme:

- **Dokumentacioni mehanizmi**, koji podrazumevaju definisanje i usvajanje jedinstvenog protokola o saradnji između lokalne vlasti, institucija socijalne zaštite, vaspitno-obrazovnog sistema, nevladinih organizacija, drugih relevantnih humanitarnih javnih i privatnih subjekata kojim se jasno prepoznaje uloga, obaveza, želja i humanitarna odgovornost svakog od aktera u odnosu na usvojenu strategiju. Protokol definisati i aktivno pristupiti od datuma usvajanja strategije. Nosioc aktivnosti je Odbor za humanitarni rad uz podršku NSSS.

- **Pravilnik i procedure za naručivanje**, prijavljivanje na projekte, izbora, ugovaranja, finansiranje, praćenje i evalvacija humanitarnih aktivnosti i usluga - ovim pravilnikom se obezbeđuje trajno poštovanje strateškog opredeljenja transparentnosti i pluraliteta pružalaca humanitarnih aktivnosti i usluga. Pravilnikom se određuje dinamika sprovođenja javnog poziva za naručivanje usluga, javnost procedura, osnovni kriterijumi za odabir pružalaca, standardi usluga i parametri za obim usluga/e i dostupna novčana sredstva.

- **Humanitarne brošure**, sa kojima ćemo podsticati dodatne aktivnosti i donatorstva i zauzimanje u širem društvenom smislu, koji zauzima i humanitarni medijski prostor.

Mr Vladimir Božović – Pismo podrške

Svaka aktivnost, svaki stvaralački proces, počinje mišlju. Sve oko nas je nekada bila ideja. Ali od misli do otelevorenja misli, ponekad je dug put i potreban je plan koji će organizovati i usmeriti sve napore ka ostvarenju postavljenih ciljeva. Strategija koja je pred vama upravo to čini, objedinjuje blistave ideje srpskog naroda u Sloveniji u svrhu sopstvenog očuvanja i razvoja, ali i napretka i prosperiteta matice od koje je odvojena.

Zajednica Srba u Sloveniji broji oko 65.000 duša i oni su zaštićeni i ravnopravni, ali uvek postoji prostor za unapređenje prava i veću vidljivost. Prvi korak je očigledan – dobijanje statusa nacionalne manjine, na čemu je angažovana i Vlada Republike Srbije. Ovim bi domicilna zemlja, sprovodeći međunarodne pravne obaveze u pogledu prava manjina, obezbedila vaspitno-obrazovni sistem koji bi srpskom narodu omogućio dvojezičnost i službenu upotrebu jezika, pristup medijima, mogućnost finansiranja, učestvovanje u procesu odlučivanja, podršku kulturnim aktivnostima.

U očuvanju kulturnog i nacionalnog identiteta učestvuje svako od nas, svakodnevno, ne promišljajući mnogo o tome, već jednostavno živeći život po vrednostima koje smo primili od roditelja i predaka, učili u školi, usvojili kao deo tradicije. Van matične zemlje, ovo postaje i svesna aktivnost i moramo se zauzeti za svoje duhovne, materijalne i intelektualne sadržaje. U tom smislu, neophodno je da strateški stimuliramo razvoj društvenog i kulturnog života srpske zajednice, da stvorimo adekvatne materijalne, socijalne i političke uslove za uspešan razvoj i očuvanje identiteta.

U svemu ovome, Srbi van matične države opravdano očekuju zalaganje i institucionalnu podršku Srbije. Imajući na umu opredeljenost vlade da Srbija bude faktor stabilnosti u regionu, ali i želju da se brine kako o Srbima u Srbiji, tako i o Srbima u regionu i Srbima gde god da se nalaze, jasno je da je položaj srpskih zajednica jedno vrlo kompleksno pitanje koje se svakodnevno pažljivo prati i procenjuje, ali je tu i biće uvek tu da ih zaštiti i da punu podršku.

Strategija pred vama predstavlja sveobuhvatan akt koji je smernicama i merama pokrio sve oblasti života – kulturu, prosvetu, privrednu i ekonomsku saradnju, humanitarnu delatnost. Izuzetna je i u tome što nije jednosmerno postavljena, tako da ovaj dokument predviđa i korake kojim namerava da uzvрати podršku Srbiji, posebno u pogledu procesa pristupanja Evropskoj uniji i razvoja boljih odnosa u regionu, čime se postiže potpuna povezanost srpskih građana u Sloveniji sa svojom matičnom zemljom.

**Vladimir Božović
Savetnik ministra
unutrašnjih poslova
Republike Srbije**